

Lanka Dahanam

A DRAMA IN FIVE ACTS.

OSMANIA UNIVERSITY
COLLEGE LIBRARY.

BY
D. SEETHARAMA ROW

AND

PUBLISHED BY

KURUKURI SUBBA ROW,

Book-seller & Publisher,

BHIMADOL, Kistna Dt.

THIRD EDITION 1,000 COPIES.

SCAPE & COMPANY,

RUBBER STAMP MAKERS & PRINTERS &c.

COCANADA.

1922.

Copyright registered

[Price

హరి కథలు.

బి. బాలాజీదాసుగారిది.	కుశలాయకం	0-8
గయోపాఖ్యానం	లంకాయాగం	0-2
కుశలవనిజయం	మంగళహారకులు (స్వరముతో)	0-8
దుర్యోధనవిజయం	డిటా స్వరముతోనిది	0-4
రుక్మాంగద ఏకాదశీమహాత్మ్యం	ద్రౌపదీపరిచయం	0-12
వలచుట	శ్రీరామాంజనేయం	0-12
జయద్రుపద గీతిపరిత్ర	సంగీతజగన్మోహిని పా బ	0-12
శ్రీకృష్ణవిజయం	సంగీతపద్మిని డిటా	0-10
ప్రియంబదాచరిత్ర	సంగీతశిక్షామనిర్యాణం	0-8
బా గానుచరిత్ర	ఉదయపాండం	0-10
ద్రౌపదీమానసంగత్యం	కల్యాణపాండం	0-12
పురందర గానుచరిత్ర	ప్రతిభాపాండం	0-12
కుచేలపాఖ్యానం	ప్రవాసపాండం	0-12
హరికథాపాసమంజరి	పట్టాభిషేకపాండం	0-12
హరికథాపాసమంజరి పాచ్చి 2	శ్రీఆయురూపాటకములు భాగవతము	0-6
ధర్మచరిత్ర గానుచరిత్ర	తయ్య విఘ్నముగా వ్రాయబడినది	0-6
కవీంద్రులగానుచరిత్ర	ఆయురూపములు ప్రక్కపాఠ కోనినవా	1-0
నామోపాసనా	రికి మూడురూపాయలుమాత్రమే.	1-0
నీతాకల్యాణం		1-4
నా రాయుదాసు గారి చేరచించినది.	దయంజయపాఠ	0-8
నానీతి సుధం	గుణ కావ్య	0-12
నానీతి సుధం	బొమ్మల ముద్దా శ్రీ కృ	1-0
నానీతి సుధం	తిలకుమహా రాజు వాంకిం	1-0
నానీతి సుధం	గాంధీవిజయ పాటకం	1-0
నానీతి సుధం	మాహినిమనోహరం	0-12
నానీతి సుధం	కలభాషిణి	0-12
నానీతి సుధం	ప్రహర మా మా	1-0
నానీతి సుధం	ద్రౌపదీపరిచయము	1-0
నానీతి సుధం	తిలకుమహా రాజు వాంకిం	0-8
నానీతి సుధం	స్వం జ్యోతి మృతం	0-4
నానీతి సుధం	శ్రీనివాసకల్యాణం	0-8

శ్రీ
లంకా దహనము.

(సీతా స్వేషణము.)

అయిదంకముల నాటకము,

ద్రోణంశుజు శీతారామారావు విరచితము.

ఇందుల కీతనలు

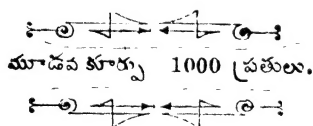
అల్లక చంద్ర శేఖరంగారిచే

రచియింపబడినవి.

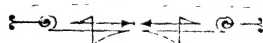
భీమణోలు కాపురస్తులు బుక్కుసెల్లరు

కురుకూరి సుబ్బారావుచే

ప్రచురింపబడియె.

మూడవ కూర్పు 1000 ప్రతులు.

కాకినాడ.

స్కేప్ ఆంధ్ర కో., కె. సుబ్బారాయుడు బ్రదర్స్ వారివలన

ముద్రితము.

1922

ఇందువచ్చు పాత్రలు.

శ్రీ రాముడు.

లక్ష్మణుడు.

జటాయువు.

సుగ్రీవుడు.

వాలి.

హనుమంతుడు.

రావణుడు.

విభీషణుడు.

విప్రజిత్తు, విహుత్తు, ధూమాత్తు, } రావణుని సేవకులు.
మంద పాలకులు.

“స్త్రీలు.”

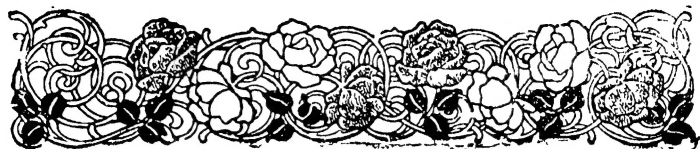
సీత:—రామునిభార్య.

రుమ:—సుగ్రీవునిభార్య.

నార:—వాలిభార్య.

లంకిణి:—రాక్షసి.

శ్రీ

లంకా దహనము.

[నీతా స్వేషణము]

ప్రథమాంకము.

—o—o—o—

రంగము:—అరణ్యము.

[శ్రీరామలక్ష్మణులు ప్రవేశము]

రాము—2 అనుబంధము.

తమ్ముడా లక్ష్మణా! నేడేలనో యెన్నడదరని యెడమకన్నదరు
చున్నయది. మనంబపరిమిత పరితాపంబొందు చున్నయది. నీతజాడొ
కింతయైన గానరాకుండె. అయ్యో! నాకిప్పుడేమి దోచకుండె.

తే. గీ. పూర్వజన్మంబునందు నే న పొలితిగూడు

పతినిగడుమాయచే నెడ న బాపినానె

యట్టిఫలమును నేనిప్పు న డందుచుంటి

ధాతవాతను దప్పింప న దరమెజగతి.

(నీతనుద్దేశించి) హానీతా! భువనపూతా! ఎందుబోతివి! నీవు

గనపడకుండిన నాజన్మవృత్తముకదా.

మ. వనితా ప్రాణవిభుక రఘూద్వహు న నిబ్బంగిన్ విడంబాలి యే

వనమందుంటివా లేక యెల్లెగితో న బ్రాణేశుచిత్తంబునున్

గననేమూలనుడాగితో యిపుడు న వేగన్ వచ్చి నాయార్చినిన్

గనిబోవందల బూనగదవె న సత్కరుణ్యసంధాయివై.

రమణీ యింకను నాయెడల నీకు సంశయమా.

జే. గీ. రాముహృదయమెరుగుచువు శ్రీ రామసేపు

నీదుహృదయం బెరుగుదు శ్రీ నేనుకాంత

యింకశోధింపగానేల శ్రీ శంకదక్కి

ప్రాణవిభుగాంచ నేతెంచు శ్రీ పద్మగంధి.

లక్ష్మ—అన్నగారు నీతావియోగసంజనిత దుస్థరమఃఖాంభో
ధిని గూలినారు. ఈసమయంబున నీతని నెట్లారడింతు. అక్కటా !
నాకేమార్గంబును దోచకున్నయది (రామునిసమీపించిప్రకాశముగా)

3 అనుబంధము.

సహజధైర్యచిత్తుండవై నీవీరితూరక దీనునికైవశి మానముచెడి వగవ
నే నేమనగలను. సర్వములను మీరెఱుంగని దేముద్ది.

రాము—తమ్ముడా ! నేనేమని వచింతురు. ఆహానకి నాశో
గలసియ్యడేనేని యాయరణ్యంబు నాకువంబుగను, పల్లకుటీరములు
సౌధంబులుగను, కందమూల ఫలంబులు పంచభక్ష్య పరమాన్నంబు
లుగను దోచుచుండెడివి. ఇప్పుడదేమో నాచిత్తి మెల్లను దత్తరించుచు
నాకేమియు దోచకుండె. ఐననిచ్చక్షముల నీతాడ గడిగి తెలిసికొని
యెద (ప్రకాశముగా) ఓవఃవృక్షములారా.

నీ. ఘనసారభూజంబ శ్రీ కానవే నీవంటి

గంధంబుకల యట్టి శ్రీ కరటియూన

కదళికాతరురాజ శ్రీ కానవేనీయట్టి

మెఱుగుబెందొడలమా శ్రీ మీనవేత్తి

విలసిల్లు చంపక శ్రీ వృక్షంబ కానవే

లలిసీదు పుష్పవి శ్రీ లాసనాస

కమసయలతసేపు శ్రీ కానవేనీయట్టి

కగములు శ్రీ శోభిల్లు కంబుకంఠి

గీ. క్రముకధరణీ రుహాధీశ శ కానవయ్య
 నీఫలస్ఫూర్తి కంఠంబు శ నీలవేణి
 కళికిలనుమించునవ కుండ శ కానవమ్మ
 నీదుకోరక నిభదంత శ నీరజాస్య.

అయ్యో! ఈవృక్షములలో నెక్కటియు మాట్లాడదయ్యెహసీతా!

4 అనుబంధము.

హసీతా! వసితాజన విఖ్యాతా! జనకజాతా!

లక్ష్మ—అగ్గిజా!

జే. గీ. వంతగూలగ నేల యీ శ యింతికొరకు
 నరయుదమువన పొంతంబు శ లందునామె
 గానుపింపకయున్న మా శ ర్గంబునెండు
 జూదమామీద దప్పక శ శుభచరిత్ర.

రాము—తమ్ముడా! నీకొక్కటి బెప్పెద నాలకింపుము.

ఉ. ఏవనికేగుదెంచ నెడ శ నింటనునుండగ లేనటంచు న
 ద్భావముతోడ బల్కి ఘన శ భాగ్యములెల్ల బరిత్యజించి నా
 తోవనికేగుదెంచు నవ శ శోయజపత్ర విశాలనేత్రి నీ
 తావనితాలలామకయి శ తాపమునందక యుండనేర్తునే.

అయ్యో! నేనిక ఆయన్నుల మిన్నను కన్నులార జూడగల్గు
 దునా! నన్న స్వేషింప యెన్నియిడుమలు ఒడుచున్నదో లేక యీయ
 డవులయందు నడువలేక యేమూలబడియున్నదో యేదనుజుని నూయ
 లో జక్కినదో. ఉన్నదో. లేదో హ. హ.

లక్ష్మ—అన్నయ్యా! చింతిలకుము. సర్వలోకమాతయగు
 సీతామహాదేవికెట్టి యాపదయు సంభవించియుండదు గాని యేదనుజ
 మాయయందు బడియున్నదో యసి మాత్రము నాకును సందియము
 గల్గుచున్నది. అదియే నిజమయ్యెనేని.

[కోపముతో]

ఉ. చించెద దైత్యసంఘముల శ చిందటవందటజేసి బ్రహ్మబా
 ధించెదలోకపాలకుల శ ద్రౌత్యగనేసెదభూతలంబు గృ
 క్షించెద శైలజాలముల గీ శ టడగించెదభూమి నందన
 గాంచెదదల్లడిల్లకుము శ కంజహితాన్వయ వార్ధిచంద్రమా.
 కావున మనమింక సత్వరముగ నరుగవలెను.

రాము—నుంచిది. (అనిముందుకు నడుచును)

లక్ష్మ—అన్నయ్యా ! అటుచూడుడు. వాడెవడో యొక దను
 జనివలెనున్నాడు. సీతాదేవి నపహరించి, మనము నచ్చుచుండుట
 జూచి యేమియు నెఱుంగని వానివలె మానమును దాల్చి యచ్చట
 బండుకొని యున్నాడు.

(బాణమును సవరించుకొని)

అగ్గిజా ! శ్రీరామచంద్రా ! సైలవైసనో

తే. గీ. శరముసంధించి యిప్పుడా శ సురవిరోధ

దునుమువాడను జూడుమీ శ దోర్బలమున

రాము— నలదుతమ్ముడా యతడు శ దేవారికాడు

వానిసంగతి నరయంగ శ వలయుమనము.

(పడియున్న జటాయువును సమీపించి)

శ్రీరా—(జటాయువును సమీపించి) తమ్ముడా ! ఈతడె
 వ్వడో యొక పతంగేంద్రుడు విగతపక్షుండై నేలబడి మూర్ఛిల్లియు
 న్నాడు. పాపమిందులకు గారణమేమైయుండునో ! (జటాయువుచేయి
 బట్టుకొనిచూచి) శరీరంబును బాణములుమాత్రమున్నవి. నెమ్మదిగా
 బిలచెదను. (జటాయువు శరీరముపై కేయివైచి) ఓయీ ! నీవెవ్వరవు?
 నీకేల యిట్టిదశ వచ్చినది? మేము రామలక్ష్మణులము. నీ దుర్గతికి
 గారణంబు జెప్పితివేని తగునుకచారము నేయ బ్రయత్నించెదము.

జటా—(కన్నులు విప్పిచూచి) ఏమి ! మీరు రామలక్ష్మణుల ! దశరథపుత్రులేనా ?

శ్రీరా—అవును.

జటా—నాభాగ్యవశమున మిమ్ములఁ జూడగంటిని. మీకోఁ జూకే పాణింబులు నిల్పియుంటిని. శ్రీరామలక్ష్మణులారా ! రఘుకులసంజాతులారా ! నేను పతంగకులనాథుండను. జటాయువనువాడను. మీతండ్రికెంతయుగూర్పు సఖుండను. రామా ! నేనీవంబున విహరింపుచుండ, లంకాపురాధినాథుండగు రావణుఁ డొక్కననితను రథముకైఁ బెట్టుకొని బోవుచుండెను. ఆరథంబుపై వేటకానికీజిక్కిన కురంగంబు చందంబుననున్న యాకాంత యరణ్యంబుతయుఁ బ్రతిధ్వనియిచ్చునట్లు,

శా. హా! కాకుత్స్థకులార్థించంద్ర! రఘురాశ్రమా! రామభూమిశ్వరా

లోకోపద్రవదైత్యవంశదహనాశ్రమాశ్రమా! నేడు ర

క్షోకాంతుండిటునీవులేనపుడునాశ్రమాశ్రమా! గంధోపుచున్నాఁడు రా

వే? కారుణ్యముజూపవే! యసురునికాశ్రమాశ్రమా! వేగూర్పవేచంపవే.

అని విలాపింప నేనది విని యామె నీభార్యయని గ్రహించికడురయంబునఁ బోయి రావణుని యరదంబున కడ్డుపడి వానితోఁ ఘోరసంగ్రామ మొనర్చితిని. తుదకు రావణుండు నన్ను విగతపక్షునిగాజేసి సీతాదేవిని దోడ్కొనిలంకాపురాభిముఖుండై పోయెను. నాశరీరమంతయు నెచ్చుచున్నది. నీకీవార్త వినిపించుటకే జీవించితిని. ఇంక నామేనఁబ్రాణంబులుండవు. నేను మరణించెదనని చింతింపనుకాని.

తే. గీ. భవ్యగుణుడైన జంకభూశ్రమాశ్రమా! పాలుపుత్రి

దశరథునికోడలును నీదుశ్రమాశ్రమా! తన్వీయువగు

సీత లోకైకమాత యాశ్రమాశ్రమా! చెనటిచేత

జిక్క విడిపింపలేదంచుశ్రమాశ్రమా! జింతపడుదు.

శ్రీరా—పక్షిందా! కాలగతి నెవ్వరు తప్పింపగలరు ? ఉపకారమునకు బోయిన సపకార మెదురయ్యె నరుమాట నేడు సత్యమైనది. నిర్ణిమిత్తముగ మాకొకటకు రావణునితో ఘోర సంగ్రామ మాచరించి యిట్లయితివి. నీయుపకారము మేమెన్నటికిని మఱుచువారము కాము ! మూతండ్రికి స్నేహితుండవును, పెద్దివాడవును నగుటంజేసి నీవు మాకు తండ్రితో దుల్యుండవు. నీవు ప్రాణిబులు బాదునుంటివని మాత్రము మేము విచారింపుచున్నాము.

జటా—రామా ! ఇంక నాశరీరంబునఁ బ్రాణములుండవు. ఇంకొక్కమాట చెప్పవలసి యున్నది. మీరీమార్గమున బోయితిరేని యొక్క కపివలన మీకార్యంబు నెఱవేరును.

తే. గీ. కన్నులను జీకటులిపుడు శ్రీ గ్రమ్ముచుండె
నెడలువశముగాకింతయు శ్రీ నెప్పుచుండె
మాటరాకుండె నిప్పుడు శ్రీ నోటి నెంట
దివిజలోకంబుజేరెద శ్రీ దివ్యచోత
రామ శ్రీరామ జయరామ శ్రీ రామరామ.

(ప్రాణములు విడుచుచున్నాడు)

శ్రీరా—ఎంతకష్టమెంతకష్టము ! పతంగేంద్రా ! నీవు ముక్తి నందెదవుగాక ! (లక్ష్మణునిఁజూచి) తమ్ముడా ! మనకుపకారముసేయఁదలంచి తుదకీతఁడైట్లయ్యెనో కంటివా ! ముందుగా మనమీతనికి దహనకృత్యములు సలిపి యనంతరము సీతాన్వేషణంబున వర్తించుము.

లక్ష్మ—మంచిది.

(ఇలువురు నిష్క్రమింతురు)

ఇది ప్రథమాంకము.

(శ్రీ)

లంకా దహనము.

(సీతా స్వేషణము.)

ద్వితీయాంకము.

రంగము:—కిష్కింధపుర పాండ్యో ద్యానవాసు.

[ప్రవేశము:—శ్రీరామ లక్ష్మణులు]

శ్రీరా—తమ్ముడా! సకలప్రదేశంబులయందును సీత సస్వేషించితిమిగాని యెందును నామెజాడ కానబడలేదు. ఇంక నామె కనబడుట కల్గ.

తే. గీ. సీత లేకున్న రాముని శరీరమేల

భాగ్యభోగ్యములేల సం శ పడలవేల

సన్నతీందుని రీతిని శ సంచరింతు

తమ్ముడా నీవుపురికింక శ తరలుమయ్య.

సత్యవాక్పరిపాలనంతరంబు దైననుజానకి లేకుంటచే నేను పురంబునకు రానెల్లను. ఈయడపులయందే తనువు వెళ్ళదీసెదను—(సీతనుద్దేశించి)

మ. గరితా! నన్నెడబాయ జాలకను సౌ శ ఖ్యశీలనంబాసి మ

మృగదుర్గాంతమరంతమస్సహమహూ శ గ్రీక్రూరమాకానలన్

జరియింపంజను దెంచియీకరణినో శ జంభ్రేమముల్వీడి యెం

దరుగన్ జాలితివీపు నన్నిడిచియో శ యజ్ఞాతపతేక్షిణా.

సీ. మహానీయమణి మయ శ్రీ మందిరంబులెహాను
 పుష్పశాలలునాకు శ్రీ బద్ధగంధి
 అతిమోదమిచ్చు ను శ్రీ ద్యావనమహాను
 కాననంబులునాకు శ్రీ గంబుకంతి
 వడ్రోసోపేత భో శ్రీ జనముగానెప్పును
 కందమూలమునాకు శ్రీ గరితమిన్న
 హంసతూలిక పాన్పు శ్రీ తొచును రాజిల్లు
 దర్శశయ్యలునాకు శ్రీ దలిరుబోడి
 తే. గీ. కష్టములుజూడ మిగుల సౌ శ్రీ ఖ్యములెయగును
 చింతమదికి సంతోషమై శ్రీ చెలగుచుండు
 నలదరిద్రమునాకు భా శ్రీ గ్యంబెయగును
 నీవునాదండనున్నచో శ్రీ నీరజాక్షి.

అట్టినిన్న విడిచినేనింక నీజగంబున నెట్లు బ్రతుకగలను !

ఉ. భూమితనూజ సీతకడు శ్రీ ముగ్ధవనంబులయందు మీరనే
 శ్రీమేనుజూతురోయనుచు శ్రీ నెంతయుజెప్పెను మానుతల్లి యి
 ప్తీమగువన వనంబును శ్రీ నీకిరణివిడి యింటికేగ దా
 నేమనిదూఱునోమనల శ్రీ నేమియు దోచకయుండెలక్కణా.

లక్ష్మ—అన్నయ్యా ! ఏలయీచింత ! లంకాధిపతియగు రావ
 ణుడను దైత్యుండు సీతనవహరించి నాడని జటాయువువలన నెక్కింత
 వింటిమికదా !

శ్రీరా—(కోపముతో) ఓరీ ! రావణా ! దుర్మదాంధా !
 మ. ఇదిగోవచ్చుచునుంటి రాముడనురా శ్రీ ఏమూలయందుండినన్
 బదియాప్యక్కులు నేతునీశిరమూలక శ్రీ బాహుబల ప్రాధిమ్య
 నుదిరాక్షి వనమందునుండగగడుక శ్రీ వంచించి తొడైచ్చినా
 యెదుట నిల్చిబలంబు జూపుమికనీ శ్రీ వెంతైనదైత్యాధమా.

(పోబోవుచున్నాడు)

(రాముని వారించి)

లక్ష్మ—అగ్గిజా! ఇచ్చట రావణుడు లేడు. జటాయువువా
కృము విని యుండుటచే నిశ్చయముగా రావణుడెగుట నున్నాడని
యిట్లు కోపావేశంబున బలుకుచున్నాడు తొందరపడకుడు.

శే. గీ. అలదశాస్త్వని జాడల శరసి వాని

భీకరాజనిబరిమార్చి శ పృథ్వీసుతను

మించుముదమున దెచ్చి య శర్పిచి నీకు

ధన్యతను గాంచెదనునేను శ ధర్మమూర్తి.

కావునఁ గొంతకాల మోషిక బట్టుటకుఁ బ్రార్థించుచున్నాను.

శ్రీరా—తమ్ముడా! అది యెక్కడిమాట. ఆజటాయువు పౌ
ణప్రయాణకాలమున సీత రావణునిచే నపహరింపఁబడినదని చెప్పెను
గాని యాలాకాపుర మెక్కడనున్నదో దానికి మార్గమెట్లో యాసంగ
తులన్నియు మనకు సవిస్తరముగ జెప్పలేదు. అయ్యది మనకెట్లు తెలి
యును? ఇదియంతయు వట్టిమాట. ఏమైననుసరే. మదీయనిశితశర
పరంపరలఁ గప్పి చతుర్దశభువంబులను భస్మీపటలము గావించెదను.
అప్పుడైనను సీత యెక్కడనున్నను బ్రహ్మాద్రావులాసీతనుదెచ్చి
నాకర్పింపకయుండురేమో చూచెదఁగాక.

(శరమును సారించుచున్నాడు)

లక్ష్మ—అన్నయ్యా! ఆగుము.

శే. గీ. రాక్షసుడెవఁడా గొంపోయె శ రమణిమిన్న

వానినెమకి రణమున ద శ ర్పంబునడప

వలయు గాక లోకములపై శ నలుకజూప

ధర్మమే కిన్కమానుము శ ధర్మచరిత.

శ్రీరా—సరే. ఇదిగో హృదయమును రాముగా జేసికొంటిని.

కాని యాదైత్యుడున్న తావు మనకెట్లు తెలియును?

లక్ష్మణుడు—ఒక్కకపివరునివలన మన కార్యము చక్కవడునని జ
 టాయువు వచించెనుకదా; అతడు మనకుఁ గవిపింపకయుండునా? ఇ
 ప్పడు మనముచేరిన ప్రదేశమంతయు, వానరమయముగా నున్నది.
 మనలను జూచి యాకోతులన్నియు, కింకిరానానాబులు నేయుచు
 నలుదెసలం బరుగులిడుచున్నవి.

శ్రీరా—కోతిచేష్టలని చెప్పిరికదా. వాటిచేష్టలని మానునా !
 అడుగో యెవ్వఁడోయొక వానరుండిల్లు వచ్చుచున్నాడు.

[హనుమంతుడు ప్రవేశించును.]

హను—(తనలో) ఎవ్వరో యిరువురు రాజపుత్రులీ ననప్రాం
 తమున విహరింపుచుండిరియు, వారింగాంచి వాంఛలందఱును బరు
 గెత్తుచుండిరియు, ఒకవేళ వారికి సహాయంబొసర్ప నరుదొచ్చిరేమో
 యని నాకుఁ గూడ భయముగలుగుచున్నదని, వారి సమాచారము
 నారసిరమ్మని సుగ్రీవుడు నన్ను బాపినాడు. ఇరుగో ఆరాజకుమారు
 లు (పరిశీలించి) ఏమిది! వీరిముఖంబులు జూడ రాజకుమారులవలె
 దోచుచున్నది. వేషముల నీక్షింప తాపసవృత్తిని జరింపువిధము దో
 చు. ప్రపంచకమంతయు నేలఁదగిన వీరీరితిని ననంబులందు జరించుట
 కుఁ గారణమేమో కదా! సమీపించి వీరివృత్తాంత మడిగెదనుగాక.
 ఇంతలోహని యేమున్నది? (రానులక్ష్మణులను సమీపించి శ్రీకాశము
 గా) పుణ్యమూర్తులారా! సమస్కారము లందుకొనుడు.

శ్రీరా—వానరోత్తమా! నీవెవ్వరవు?

హను—మహాత్ములారా! కేసరియను వానరోత్తమునకు నం
 జనీదేవియందు నీశ్వరప్రసాదమున జనించిన వాడను. హనుమంతా
 ఖ్యుడను. ఇచ్చట ఋష్యమూకగిరి యందున్న ప్లవంగజేడగు సుగ్రీ
 వుండను వానికి మంత్రినై యుండు ఇది నావృత్తాంతము.

తే. గీ. తపసివేషంబు లీగితి శ దాల్పియిటకు

నేగుడెంచి భవ్యాత్ము శ లీరలెవరొ

పరమదయఁబూని పల్కుడీ శ భానుసుతుఁడు

మీదువార్తను నరయఁ బం శ పించెనన్ను.

ఆభానుపుతుండగు సుగ్రీవుఁడు తనయన్నయగు వాలిశోఁగలహమాడి యాతని భయంబునంజేసి ఋష్యమూకగిరియందు వసింపుచున్నాఁడు.

లక్ష్మ—అన్నగారితో సుగ్రీవుఁకుఁ గలహమేల వాటిలెను?

హను—ఏమున్నది? కామాంధకార నిమగ్నులైనవారు ధర్మా ధర్మముల నరయరుకదా ! సుగ్రీవుని భార్యయగు దుమను వాలియప హరించి తనయొద్దనుచుకొనుటయే దీనికి కారణము.

శ్రీరా—(హనుమంతునితో) ఛీ! ఎంత యవివేకము ! ఎంత పాపము !

ఉ. తమ్మునిభార్యయంచు గడు శ దల్బక ధర్మమునెంచకుండఁ జి

త్తిమ్మున మోహమంది పర శ దారనుదెచ్చెనె పాపభీతిలే

శమ్మును లేక నాకరణి శ సాహసమూనుచు నింక నెట్లు లో

కమ్మున ధర్మముల్ నిలచు శ కాలుషునైచునె యిట్టివారలన్.

అప్పుడు సుగ్రీవుడేమి సేయఁగల్గెను?

హను—ఏమిచేయఁగలడు. ఓపినయంతవఱకు వాలితో బోరా డెను కాని, వాలిబలంబధికమై యుండుటచేత భీతిల్లి పురంబువిడిచి యిగిరియందు దనయనుచరులతో నివసింపుచున్నాఁడు.

పుణ్యమూర్తులారా ! మీరెవ్వరో యానతీయుఁడు.

5 అనుబంధము.

లక్ష్మ—హనుమంతా ! మేము రఘుకుల సంభూతులము. ద శరధ భూపాలుని పుత్రులము. ఈతఁడు నాయన్నయగు శ్రీరామచంద్రుఁడు. పితృవాక్పరిపాలనార్థమై యీతఁడు జాయాసహితముగా నర

ణ్యముల కరుదేర నేసితని బాయజాలక వెనువెంట వచ్చితిని. దండకా వనంబునఁ బర్ణశాలయందుండు తిఱిసి నెక్కదైత్యుండు మమ్ము వంచించి మాపది నెయ్యగు సీతను నపహరించుకొని పోయినాఁడు. తదన్వేషణార్థమై యిట్లుబయలుదేరి వచ్చితిమి.

హను—రామలక్ష్మణులారా ! సమయమునకు జ్ఞాపకమువచ్చి నది. ఇటీవలఁ గొన్నిదినంబుల క్రిందట లంకాధిపతియగు రావణుం డొక యబలను దళరథముపై బెట్టుకొని పోవుచుండగా నామెవిలపించుచు తనభూషణంబులను నెకగుడ్డమూటను గట్టి యీగిరిపైఁ బడవైచినది. అయ్యవి సుగ్రీవానుచరులగు వానరులకు దొంగగా వారు నాటించెచ్చి యాతని కర్పించిరి. అయ్యవి సుగ్రీవుఁడు కడుభద్రముగా దాచియంచినాఁడు? మీరచ్చటికరుదెంచి వాటిందిలకింపనచ్చును. ఒక వేళ నయ్యవి సీతామహాదేవివై యుండునేమో ! అది యట్లుంచుడు. సుగ్రీవుఁడు పరమసద్గుణమూర్తి. మీసఖ్యముసేయుట కాలఁడుమిగుల సూతరించును. సీతాన్వేషణ కార్యమాతనివలన నాతని సహాయమున జక్కఁబడఁగలదు. కావున గృహంతరంగులై యచ్చటకీ విచ్చేయుడు.

శ్రీరా—(లక్ష్మణునిఁ జూచి) హనుమంతుఁడు చెప్పిన భూషణములఁ జూడ నాచిత్తము మిగులతత్తరమందుచున్నది. సుగ్రీవునికడకీ హనుమంతునివెంట నేగుదము రమ్ము.

లక్ష్మ—చిత్తము.

హను—ఇటురండు. (అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

రంగము:—ఋష్యమూకగిరి.

[ప్రవేశము:—శ్రీరామ లక్ష్మణులు-సుగ్రీవుడు-హనుమంతుఁడు]

శ్రీరా—(లక్ష్మణునిజూచి) తమ్ముడా ! ఇప్పుడు మనము జూచినవన్నియు, సీతయొక్కయభరణంబులే. అందులకొక్కింతయు సంది

యము లేదు. (సుగ్రీవునిజూచి) సుగ్రీవా ! నవభూషణంబుల సతిజాగ
రూకతతో దాచి మాకు గనబఱచి సంతోషము గలుగ జేసినందులకు
నేనెప్పుడును నీకుఁగృతజ్ఞుడనై యుండువాడను.

సుగ్రీ—దేవా ! నేనుమీయాజ్ఞకుఁ బాత్రుఁడనేకాని, వినుతికి
మాత్రము బాత్రుఁడనుగాను.

తే. గీ. వాలినాభార్యను హరింప శ్రీ బలములేని

వానినాజినినోర్పగ శ్రీ భయముచేత

యనుచులతోడ నిచ్చట శ్రీ నలరుచుంటి

నెట్లురక్షించెదోసన్ను శ్రీ నిసకులేశ.

హను—ఇవ్విషయమున భానుజుడు మీశరణంబు నందు
చున్నాడు.

శ్రీరా—(సుగ్రీవునిజూచి) సుగ్రీవా ! ఉపకారము సేయదలం
చి వారికి పృథ్వుపకారము సేయనెంచు ధర్మపరుల లక్షణమైయు
న్నది. నీచరిత్రంబంతయు హనుమంతునివలన వినియుంటిని. ఇంకనీవు
మనంబున భయంబు దక్కియుండుము.

తే. గీ. ధర్మహీనుడై నీదగు శ్రీ దార సపహ

రించి న దురాత్మునాజి వ శ్రీ ధించి నీకు

ముదము నెడగూర్చి కిష్కింధ శ్రీ పురికినిన్ను

బతిగజేయుచు నమ్ము నా శ్రీ పల్కుసఖుడ.

నేటినుండి మన మిటుపురమును సఖులమైతిమి. ఇంకనీవు భయమువిడిచి
వాలిని రణమున కాహ్వానింపుము. ఆతఁడు నీపైకి నరుదెంచును. మీరి
టుపురును గయ్యముసేయు సమయమున వాలిని నేనువధించెదను.

హను—దేవా ! రామా ! వాలియు, సుగ్రీవుండును రూపం
బున నొక్కతీటుగ నే యుందురు. వీరిటుపురును రణముసేయు సమయ
మున నీవు మిగుల జాకరూకతతో నుండవలయును.

సుగ్రీ—మహాత్మా ! రామచంద్రా ! యుద్ధసమయమున నేను కంఠంబున నొక్క పుష్పహారంబు నలంకరించుకొందును. ఆయానవా లానుబట్టి నీవు వాలింబడఁగొట్టుము.

శ్రీరా—మంచిది. ఇంక నీవు సంశయింపకపోము.

(సుగ్రీ, హను, నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీరా—(లక్ష్మణునిజూచి) తమ్ముడా ! జటాయువు వచ్చిచిన్నది సత్యమైనది.

తే. గీ. వాలినిలోనఁ దెగఁజూర్చి శ భానుపుత్రు

రాజుఁజేసిన జనకజా శ రమణినెమక

వానరాసకమును బంపి శ పలుదెసలకు

మనకు దోడ్పడనెంచును శ మహితలీల.

మన మీవానరుల సహాయమున కార్యసిద్ధి బొందగలుగుదు మని ఊచుచున్నది. వాలింజంపుటవలన నపవాద మేమయిన వచ్చు నేమో యని మాత్ర ములోచింపుచున్నాను (ఆలోచించి) అయిన నందుదోష మేమియును లేదు.

తే. గీ. పరులవిత్తము హరియించు శ వాని పరుల

దారల గ్రహించువానిని శ దండనంబు

సేయకుండుట దోషంబు శ క్షీతితలేందు

పట్లకాఁగ గూల్పఁగవచ్చు శ వాలినిపుడు.

లక్ష్మ—నిశ్చయము.

శ్రీరా—ఇంకమనమరిగి కాలోచితకృత్యములు నీర్పింపి వాలి సుగ్రీవుల బోరాటంబును కెదురుచూచుచుండము.

(నిష్క్రమింతురు.)

రంగము:—కిష్కింధ.

[మందిరమున, వాలి, తార, పృవేశము.]

వాలి—(తారను జూచి) రమణీమణీ! ఎమికారణమోగాని మూఁడు నాలుగు ది:ములనుండి సుగ్రీవుని యనుచరులు విచ్చలవిడిగాఁ జరింపుచున్నారు సుమా. ఏమిధైర్యమో మౌతియు నాకుఁ దెలియ కున్నది.

తార—సుగ్రీవుని కడకెవ్వరో యిటుపురు రాజకుమారులు వచ్చినారట! వారుడిరని ధైర్యముచేత కాబోలు!

వాలి—వారు సుగ్రీవున కేమిసేయుదురు?

తార—మీపైకెత్తి వచ్చుటకు భానుసుతుఁకు సహాయము సేయుదురేమో

వాలి—అది కేవలము నెఱవూట. రక్షోనాయకుండైన రావణుండే నాబాహువులమధ్యఁ జిక్కి నాతో సఖ్యంబు జేసికొనివాడు. అట్టివో వీరెంత?

తార—ఏపుట్టలో నేపామున్నదో యెవ్వ రెఱుంగుదురు?

వాలి—సుదతీ! పతిబలము నెఱంగియుండియు నిట్లు పల్కుచున్నావు.

మ. చతురంగభోధి పరీతమైన ధరణీ ధ్రువచక్రంబునంగల్గు భూ
పతులే కాను సమస్తలోకములు నా ధ్రువై నెత్తిరానిమ్ము మా
యతశాహుబల దర్పమేర్పడగ ను న న్నాడంగనే జాలనే
మతియందెట్లు దలంపగాఁ దగునె భా ధ్రుమాశంక నీకేటికే.

[తెఱవూట]

ఓహో! నీవంతటివాడవే యగుదువు. కానిమ్ము. ఇంతవఱకును కాలమునకోర్చి నిన్నుఁ గూల్చక వేచియుంటిని. ఇంక నిన్ను తమించు నాడనుగాను.

తే. గీ. భార్యపహరించినయట్టి శ పాపమతివి
 యగ్నిజుండనిచెప్ప సి శ గ్గానునాకు
 తులువ ! యాజకేతెంచి నీ శ వోర్బలంబు
 జూపుమి యింకనిన్నను శ సొక్కజేతు.

వాలి—(విని) ఏమిదీ ! పడతీ ! వింటివా ! సుగ్రీవుని వాక్యములు. నిన్న మొన్నటిదాక నాచేదెబ్బలు తినితిని భయముచేత ఋష్యమూకంబు ప్రవేశించి, నేటికి మరల దర్పమేర్చి నాపైకెత్తి వచ్చి నన్నారణమున కాహ్వనింపు చున్నాడు. కానిమ్ము. ఈసారి వీనిందప్పక తుదముట్టించెదను. సతీమణీ ! సుగ్రీవుడు రణమున కాహ్వనింపుచుండెను కావున నేబోయి విజయలక్ష్మీ లాలితుండనై సత్వరమున నరుదెంచెదను.

తార—మీరామాట జెప్పింపిన నాకు భయమగుచున్నది. నేనెన్నడును మిమ్ము దేసికిని సభ్యంతరపెట్టలేదు కాని యీసారిమాత్రము సుగ్రీవునితో రణముచేయుటకు మమ్మలను బంపుటకు నాచిత్తంబు సమ్మతంపకయున్నది.

తే. గీ. రవికులాంభోధ చంచ్రుడు శ రామచంద్రు
 డనుజతోడను సుగ్రీవు శ నండజేరె
 వారిబలమును మ్మియే శ భానుసుతుడు
 బలచె నాడకిమిమ్ముల శ వేడ్కతోడ.

కాకున్న సంతిటి ధైర్యమెచ్చటనుంకి నచ్చును? ఆరామలక్ష్మణులద్వితీయపరాక్రమ సంతులని వినియున్నదాన. కావున మీరిప్పుడు రణమున కేగవలదు.

వాలి. —ఆరామలక్ష్మణు లేమిహానిదనో యిట్లు వచ్చియుండురు గాని సుగ్రీవునకు సాయముచేయుటకు మాత్రముగాదు. రవికులీనులు నిరంతర ధర్మన్తాచార పాఠీలులనియు, సంత్యసంఘులనియు

వినియుంటిని. అట్టియెడల నన్నును నేవిధమైన యపకారమును జేసి యుండని నాపైకి వారేలకయ్యమునకు వత్తురు? వారుమాత్రము మంచిచెడ్డలు విచారింపరా! నీవల్లెన్నటికిని దలంపవలదు.

తార—మీరట్లు నేనేమనగలను. ఎన్నడును లేనిభయము నాకిప్పుడు గలుగుచున్నది లేకున్నచో మీతోనింతగా చెప్పుదునా! నేటిదినమున సుగ్రీవుని గంభీరధ్వని వినింతనే నాగుండెలు తల్లడిల్లినవి. కావున నాప్రార్థన మంగీకరించి నేటికి సుగ్రీవునితో రణము సేయుటకు బోవలగు.

6 అనుబంధము.

నాలి—తరుణి! స్త్రీలు పిటికి వారనుమాట సత్యము జేసితివి. నీకేమియు భయము లేదు. ఇంక నాకనుజనిమ్ము?

తే. గీ. నాకు జడిసి యేమూలనో ర సక్కియుండి

నేటికే తెంచె మరల నా ర నీరజాప్త

తనయుం డనిసేయవాని దో ర రర్పమడచి

విజయలక్ష్మిని గైకొని ర వేడ్కతోడ

నేగుడెంచినప్పుడు నాగి ర లిమ్ముతరుణి.

నేనిదే పోవుచున్నాడ.

(నిష్క్రమించును.)

తార—(తనలో) నాకేమిగాని నేడుమిగుల భీతిజనింపుచున్నది. గానిమ్ము. భగవంతుడున్నాడు.

(నిష్క్రమించుచున్నది)

ఇది ద్వితీయాంకము.

శ్రీ

లంకా దహనము.

(సీతా స్వేషణము.)

తృతీయాంకము.

— ౧౭౭ —

రంగము:—గిరిప్రదేశము.

[రామలక్ష్మణులు ప్రవేశము.]

7 అనుబంధము.

శ్రీరా—(సీతను ద్వేషించి) హా! సతీహానుణీ! పూర్వజన్మము
 లో దేదంపతుల నెడబాపి వివృతినో యీ పాపఫలంబిప్పు డనుభవింపు
 చుటనిగదా! నిన్ను బాసి నాటచుండియు నిద్రాహారములు లేక ఒక్కతే
 రుగ బలిపించుచుంటి. మహాధైర్యచిత్తుడవగు నేనేయిట్లు సంతాపము
 నుబొందుచుండ నలవగు నిచ్చ రాక్షసుడచే నపహరింపబడి, నాకై
 యెంతగాజులెంపుచుంటివోకదా!

ఉ. హా రమణీమణి! జనక క జాత్యజ! పద్మపిశాలనేత్రీ యా
 హా రమణీమణి విగ్రహ గురే నాకరి సాధుచరిత్ర సాధ్వశం
 పాశుచిరాంగి! సీత! నిను క బాసి చరింపుచున్న వాడ రా
 వే శరణుక ననుక గృహను క వేగింపే పరితాపమార్పవే.

అనాడరిణ్యంబున మాయమృగంబు మఃలనిత దుర్దశకుదెచ్చినది.

శే. గీ. ఆశ్రమంబునమేము లే క నట్టిజాడ

నరసి లంకాధ నాయకుం క డురుగుదెంచి

మాయచేతను నిన్నుఁ గొం ? పోయెగాక

నేనెయుండినఁ దరమానె ? నీగజాక్షి.

అక్కటా ! సుదతీ ! ఆ రాక్షసుఁడచే జక్కి యెట్టియిక్కట్లఁబడు చుంటివోకదా ! ఆనాఁడు రాక్షసుఁడు నిన్ను దనరథంబుపైఁ బెట్టుకొని పోవునప్పుడు విడిపింపునుని నన్నుగూర్చి యెంత విలపించితివోకదా ! నీననినవాక్యములు జటాయువుచే వినియు హృదయము వ్రయ్యలవక యున్నది. (రావణుఁడుఁడేరించి) ఓ ! రావణా ! వైత్యకులపాంసనా ! మాయచేసి యబలను గొనిపోవుట యదియేటి శౌర్యము ? సత్వరము గనే మదీయ నిశితాస్త్రములు నిన్ను పుత్రమిత్రామాత్య భృత్యవర్గం బుతో గూడ యమపురికి బంపురు. చేటుకాల మాస్ననుగుటచేతనే యిట్టి దుష్కార్యము గావించినావు. కానిమ్ము జగంబుననింక నెన్నాళ్ళు మహాబలవంతుడనని గర్విం చెదవు ?

అక్షు—(తనలో) హా ! విరించీ ! రఘుకులరత్నంబగు రామ చంద్రుని కెట్టిసంతాపంబును గలుగ జేసితివి ! ఈతఁడు నీయెడలనేను మహాపకార మాచరించినాఁడు ? సీతావియోగమునకై చింతించునీతని నెట్లారడింపగలను ! (ప్రకాశముగా) అన్నా ! రామభద్రా ! నీవు నచించియున్న సత్వరముగనే నీశరంబులు రావణుని యెగటార్పగలవు. నానికి వినాశ కాలము సమీపించుటచేతనే యిట్టి దోహదమాచరించినాఁడు.

శ్రీరా—తమ్ముడా ! కర్మఫలంబును ప్రతివాడును ననుభవించి తీరవలయును. సరే. నాచింత నీత నాకనులముందు పడువలయును బోవునదికాదు. (ఇంచుక యూరకుండి) ఇదివఱకే మనము కాలయా పన మొనర్చితిమి. ఇకనైన సీతాస్వేషణమును, రావణ వధోద్యోగం బును బూనవలయును అన్నట్లు మఱచితిని సుగ్రీవుని యభీష్టముదీర్పఁ నలంచి వాలిని గీలించి యాతనిని గిష్కింకభిషిక్తుని జేసితిమి.

సీతా స్వేషణ మాచరించుట కియ్యది వర్షాకాలముగుటచే మసల నిక్కడనుండమనియు, వర్షాకాలము దీక్షింపవెంటనే నాకడ కరుదెంచి సీతజాడల సరయుప్రయత్నము సేయునుననియు బలికి యింతవఱకును రా లే దేమి కారణమో నేనూహింపజాలక యున్నాను.

లక్ష్మ—ఆయాదిక్కులయందుండు వానరులను సీతా స్వేషణ మాచరించుటకు దోడ్కొనివచ్చుటకు సరిగియుండేనేమో యని తలం చెదను. కాకున్నచో మనమాతనికి చేసిన ప్రత్యుపకారమును మఱ చువా ! ఆతడంత కృతఘ్నుడా ! అయినను బరులహృదయంబు లగో చరంబులు.

శ్రీరా—(ఎదుటజూచి) అడుగో యెవ్వడో వానరుడు కాబో లునిట్లు వచ్చుచున్నాడు. వానింగనుగొన్న సుగ్రీవుని వార్త తెలియ గలదు. వాని నిటకు దోడ్కొనిరమ్ము.

లక్ష్మ—(నిష్క్రమించి వెంటనే వానరునితో బ్రేవేసించును.)

వాన—(రాముని జూచి) దేవా ! రామచంద్రా ! వంద నములు.

శ్రీరా—ఓయీ ! వానరా ! సుగ్రీవుడు పురంబునందు న్నవాడా ?

వాన—దేవా ! ఆతడు పురంబువిడిచి యెక్కడకుబోవును ? నూతన రాజ్యలక్ష్మి యాతనిని వరించినదికదా. దానికేమి. దానితో బాటు తారకూడ లభించుటజేసి కాముకవ్యాపారలోలుడై, రాచ కార్యముల సహితముమఱచి మందిరమువిడిచి యింతతలకు వచ్చుట యేలేదు.

శ్రీరా—అవును. అంగనాసక్తచిత్తులకు ధర్మాధర్మములు తెలియవుకదా ! రామము నీవు ఫలాహరణార్థమై వచ్చితివని తోచుచు న్నది. నీవు పోయిమ్ము.

వాస—చిత్తము. (ఇవతలకు వచ్చి తనలో) సుగ్రీవుడు రామునిచేత దనకార్యము జేయించుకొని, యీతనికార్యము చేయుటయందు సశ్చిద్ధ వహించినాడు. వీరలిగితిరేని యీతనికేగూడ వాలిగతిపట్టుట యే నిశ్చయము.

(నిష్క్రమించును)

శ్రీరా—తిమ్మడా! వింటివా! ఇప్పుడు సుగ్రీవుని వ్యాపార మెట్లున్నదో!

తే. గీ. భార్యఁ పహరించిన యట్టి శ్రీ వాలిగూల్చి
భార్య మెసగిచేసితిరాజు శ్రీ భానుసుతుని
కాని వాడుగృతఘ్నుడై శ్రీ కార్యములను
మఱచి యుండెనుకాబోలు శ్రీ మనదుపట్ల.

ఉపకార మొనరించినవారికి యపకారము వెంటవచ్చుననుటసత్యమే.

లక్ష్మ—సుగ్రీవుడు మనయెడల నిట్లశ్చిద్ధ వహించి యుండునని నేనెన్నడును దలంపలేదు.

శ్రీరా—మోహంధకార నిమగ్నులయినవారికి యుక్తాయుక్త విచారణముండునా? ఇంతకును లోకైక వీరుండగు వాలినిజంపికిష్కింధవీనికిచ్చుటచేతనే గర్వాంధకార ప్రమత్తహృదయుడై యుండెను. వానిపని దీక్షిం దికిదా. మనపనితీక్షిం నేమి తీరకున్న నేమి? అదియంతయువానికేల. అలాడేమో మనకు మహాపకార మొనరించునని వర్షకాలమంతయు నిచ్చుటయొంటిమి. కాలమంతయు గడచిపోయినది. ఇది మనమైన నేదేని యుపాయమాలోచింపవలయును.

లక్ష్మ—భానుజుడు రాకుండునా!

శ్రీరా—వచ్చినను రాకయుండినను నాతడేమి సేయగలడు?
తే. గీ. స్త్రీలయందునఁ జిత్తంబు శ్రీ జేర్చినాడు
పానమందు నాసక్తితో శ్రీ వరలుచుండె

నట్టసుగ్రీవు డియ్యెడ శ కరుగుదెంచు

గాక స్థిరచిత్తమన నుండఁ శ గలడె చెప్పును.

ఇంకా నాసంగతిగూర్చి విచారించెము. కాంతామణియంగున్న బెంగచే గృశించితిని. నీవానాకు సేవలు చేసిచేసి డస్సియుంటివి. ఇందులూ నెవ్వరు కార్యమును దీర్పగలరు? మరే. వట్టియాస. ఏనాడు సీత నన్నెడబాసినదో యానాడే నేను వ్యర్థుడనైతిని. ఇంక నీయాస లన్నియు విడిచి యడవిని దాపసవృత్తినుండుటయే మేలు.

లక్ష్మ—అగ్గిజా! నీవు ధైర్యమును గోలుపోవలను. సుగ్రీవుండు రాకుండినమాత్రమున మరకార్యము జక్కపడకయుండునా! ఎంతవెట్టిమాట పలికితివి! బ్రహ్మాండభౌండము లన్నియు నెక్కిపెట్టున భస్మముసేయఁజాలు నీతమ్ముఁడుండగా నీకెట్టికొఱంతయు సంభవింపదు. అన్నయ్యా! నీవింకసందేహింపక నాకనుజ్ఞనిమ్ము. మ. అన్యతంబుల్ నచియించుసూర్యసుతునే శ నాజిండ్పట్టిగూర్చియీ దనుజుల్ రావణసంగరాంగణముల్ శ దర్పంబుదూలించి శ్రీ జనకత్మోధవపుత్రదెచ్చియిక నీ శ సాన్నిధ్యమందంగి నెమ్మొమానందముబొందజేతు రఘురా శ మా! రాజకంఠవా.

(సుగ్రీవు నుద్దేశించి.) ఓరీ! సుగ్రీవా! కృతఘ్న!

తే. గీ. వాలిదర్పాబు దూలించి శ ఐట్టభద్ర

జేసె నిన్నును రాముండు శ క్షీతితలమున

నట్టి యుపకారమా మఱచి శ యలరునిన్ను

గఱకుంగ త్తిని గంఠంబు శ నఱకువాడ.

(పోబోవుచున్నాఁడు.)

శ్రీరా—(లక్ష్మణుని బట్టకొని) తమ్ముడా! ఆగుము. ముందు వెనుక లరయకుండ నెట్టికార్యమును మాము సేయఁగూడదు. అందులో ధర్మవర్తనమందు రఘుకులము మిగుల ప్రసిద్ధి నహించినది సుగ్రీ

పుడెంత మనకార్యము మఱచి వర్తింపుచున్నను ముందుగా మనము తొందరపడరాదు, కావున నీవదిగి కాలమూషనమైనదని చెప్పి యాసుగీర్వుని దోడికెమ్ము. ఆతడునిరాకరించెనేనిపైమాటచూచుకొందము.

లక్ష్మీ—అన్నయ్యా! మనకపకారము జేసిన నారియెడలగూడ నీహృదయము నవసితమయమై యుండును. కృతఘ్నులను దండించుట దోషముకాదు. కామాంధకార నిమగ్నుడైమన యుపకారమును మఱచి వర్తింపు యాసుగీర్వుడు దండనార్హుడు. ఆతనిని వధించి యంగదుని రాజుగా చేయుదము. అతనివలన మనకార్యములు నెఱవేఱును.

శ్రీరా—తమ్ముడా! తొందర యెప్పుడును ధీరపురుషులకు పనికిరాదు. కావున నారాజ్య నతిక్రమింపక నీవు కడురయంబున సుగీర్వుని కడకరిగి, యిదియంతయు దెలిపి నాకడు దోడ్కొనిరమ్ము ఒకవేళ నాతఁడు మదాజ్ఞ నిరాకరించెనేని యాతనితో నావచనంబులుగా నిట్లు చెప్పము.

చం. దినకరపుత్రకుండపు సుత ధీవరనీరుతలంపు; నేనుచున్

దినకరనంశ జాతుడను నీ తేజమెలర్పగనంచుచేత నీ

వనితనుగొన్న వాలిని నీ భంగురలీలవధించియూ రుమా

వనితను నీకునిచ్చితిని నీ భవ్యగుణాఘ్యుడవంచు నెంచుచున్.

తే. గీ. తరుణి జిక్కెనటంచును నీ దలచినాను

కార్యము మఱచి యారుమా నీ కాంతతోడ

దగిలి నిరతంబు వర్తింపు నీ దగునెనీకు

నాదు హితమైన బాటించి నీ నాపుకావు.

ఓయీ! గతజల సేతుబంధములకై విచారించినందున నెఱబ్రయోజనములేదు. ఇప్పుడైనను నేను నీకుజేసిన యుపకారమును జ్ఞప్తిదెచ్చుకొని వారి శేషలతోడ నాకడురమ్ము.

తే. గీ. అట్లు గావింపకున్నచో నీ నతిరయమున
మహిత శాతరములు నీ నీ ప్రాంతాన్ని
వారి యుండినచోటికి నీ బంపునాడ
సందియములేక చెప్పితి నీ డెందమందు.

లక్ష్మ—ఇంక నేనరిగివచ్చెదను. (నిష్క్రమించును)

రాము—(నిష్క్రమించును.)

రంగము—కిష్కింధ.

[సౌధమున సుగ్రీవుండు, రుమ ప్రవేశము]

రుమ—ప్రాణేశ్వరా !

తే. గీ. సంపదలఁబాసివారికి నీ జడని కొండ
గుహల యందునుంటిరి నీ కువలయాక్ష
నైన నన్నును బాయంగి నీ నగు నెమీకు
జూడగఁగి నిన్నాళ్ళకు నీ శుభచరిత్ర.

ఆవాలిపెట్టి పాల్లు చెప్పుకొన్నచో గుండెలువ్రేయ్యలగును.
తన్ను గూడుమని యెంతయోనిర్బంధపరచెను. కాని పాధ్యయగు తా
రయుండుటచే నేనాతనికివశపడలేదు. తార చేసిన మేలునుమఱువరాదు.

సుగ్రీ—మొదటనియందు నేను దురభిప్రాయపడితినిగాని,
నీసుశీలతంగూర్చి తారవలఁ విని మిగులయానందమందితిని.

రుమ—దేవా ! ఎన్ని చిక్కులుపడుచున్నను మీదివ్య పదా
రవింద సేనచేయు భాగ్యమెన్నటికైన లభింపకయుండునాయను నాశవ
హించి శరీరంబునఁ బ్రాణంబులుధరించియుంటిని.

సుగ్రీ—చెలీ ! మనప్రయత్నమువలన నేమియు లాభము
లేదు. అంతయు దైవాధీనముగాని మఱియుండు కాదు.

తే. గి. వాలిన్‌ర్యంగజాల ‌ భయముచేత
 పాణములు నిల్పుకోనెంచి ‌ భావమందు
 కొండగుహయందు జేరితి ‌ గువలయాక్షి
 తప్పుమన్నించి బోవంగ ‌ దగునునీకు.

శ్రీరామమూర్తి యనుగ్రహమున ముమిరుపురమును మరలఁ గలిసి
 కొంటిమి.

[తారప్రవేశము]

తార—(రుమా సుగ్రీవులనుజూచి) ఓహో ! దంపతులు
 రహస్యములాడుకొనుచున్నారు కాబోలు ! రావచ్చునోలేదో !

సుగ్రీ—తారా ! నీకుచెలియని రహస్యములేమున్నవి ?

రుమ—అక్కా ! రమ్మ.

తార—నేనువచ్చుటకేమిలే. ఎప్పుడు సుగ్రీవుని విగ్రహము
 జూడగందునని నీవును, నెప్పుడురుమతోఁ గూడియుండునని సుగ్రీ
 వుండును న్లొకరికై యొకరుచిరకాలమునుండి వేచియుండి యిప్పటికి
 గలిసికొంటిరి. పానకంబో పుడకవలె మీయిరువురిమధ్యను నిష్పడు
 నేనెందుకు ?

[జెట్రో]

ఏమీ ! హనుమంతా ! పెక్కుదినములనుండియు నీవు సుగ్రీ
 వుని చూచుచుండలేదా ! ఇదియేనా సుగ్రీవుని మందిరిమునకుద్రోవ?
 అట్లయినసేపు గూడయిప్పుడు నావెంటరమ్మ.

(సుగ్రీవునిచూచి)

తార—ఈగంభీర భాషణము తెవ్వొవైయుండునోగదా !

సుగ్రీ—కంతస్వరమునుబట్టిచూడగా రామాచుజుండగు లక్ష్మ
 ణునివలెఁ దోచుచున్నది ఏమోగాని నామనమున నించుక భీతికలుగు
 చున్నది.

[హనుమంతునితో లక్ష్మణుడు ప) వేశించుచున్నాడు]

లక్ష్మణుడు—(హనుమంతునిచూచి) హనుమంతుడా !

తే. గీ. మహితగుణుడైన రాముని శ్ర మఱచిరాజు

కార్యములవీడి మతిమూలి శ్ర కాంతా డ

దగరుచుండె సుగ్రీవు డ శ్ర తనికి మేము

జేసిన యుపకారమకట శ్ర వాసిమీఱ

చ మునకు బాలుపోసిన శ్ర భంగియయ్యె.

వర్ష కాలానంతరము. సీతా స్వేషణమందు వర్తించెదనని చెప్పి యింతవఱకును శ్రీరామసన్నిధికి రాలేను. ఈతని కృతఘ్నత్వమునకు రాముండు ద డతాడిత మహారగంబు కరణి మండిపడుచు నాతనితోఁ గొన్ని వాక్యములు పలికి రమ్మని నన్నయ్యెడంపినాఁడు. కావున నాతనినిటకు బిలుపుము.

హను—(తనలో) ఆహా! ఇప్పుడు సుగ్రీవుడేవిధమున జేసినాఁడు. ఈతడు రామలక్ష్మణులయెడల గృతఘ్నుడై యుండెనేని వానికి దట్టస్థించినగతియే యాతనికి దట్టస్థించును. (లక్ష్మణునితో) దేవా ! ఆతనిని నేనుదోడ్కొని వచ్చెదను. ఇట నిల్చు.

లక్ష్మణుడు—మంచిది. సత్వరముగరమ్ము.

హను—(కొంచెము ఇవతలకువచ్చి సుగ్రీవునిచూచిగట్టిగా)—

ఉ. భానుతనూజయిల్లు రిఘు శ్ర వర్షుడుజేసిన కార్యమంతయున్

మానసమందున్ మఱచి శ్ర నూనిసితోడ చరింపుచుంటివే

మానుగనోపమూని యిటు శ్ర మానవవాధుని యాజ్ఞబూని యెం

తేనిను జూడలక్ష్మణుడు శ్ర తెంపునవచ్చెను నేగుదెంచుమా.

సుగ్రీ—తారా ! వింటివా ! హనుమంతుని వాక్యములు.

అక్కటా ! నేనెంత పాటబాటొందించితినీ. రాముని కార్యము మఱచి

యంగనాజలలోలుండవై యుంటిని. ఇంక లక్ష్మణుండు నన్ను బ్రదుక నిచ్చునా ! ఆతనికడ కేరీతిబోవగలుగువాను ?

తార—అలస్యమును మన్నింపుడని కోరినచో నార్తరక్షణవిరుదాంకితులగు నాయన్నదమ్మలేమియు నపకారమును సేయరు.

సుగ్రీ—(ఇవతలకువచ్చి హనుమంతునిఁ జూచి) హనుమంతా ! నేను రామునియెడల మహాపరాధం బొనరించితిని. లక్ష్మణుండు కోపావేశముతోడ నుండెను కాబోలు !

హను—రెండవరుమగ్నిని చందమున వెలుంగుచున్నాఁడు. కాకున్నచో నికింతమఱవేల. ఉపకారముజేసిన రామలక్ష్మణులను మఱచి వర్తించుట ధర్మమా ! కానిమ్ము. జరిగినదేమియో జరిగినది. ఇప్పుడైనను వారిని రక్షింపుమని కోరుకొని, రామకార్యంబులందు జాగరూకుఁడవై వర్తింపుము రమ్ము. (అని సుగ్రీవుని లక్ష్మణునికడకు దోడ్తెచ్చును)

లక్ష్మ—(సుగ్రీవుని జూచి) ఓహో ! సుగ్రీవుఁడా ! జ్ఞాపకమున్నదా ! నేను రామునితమ్ముడను. లక్ష్మణాభిధానుడను. మేమునీకుఁజేసిన యపకారమునకు దగినట్లు మాకు జేసితిని. కృతఘ్నుత్వమునందు జగమున నీకుపాటి యింకొకడులేడు.

ఉ. అక్కడరామమూర్తి జన శత్రుజగూర్చితపించుచుండ నీ

విక్కడమోదమేర్పడగ శనితులతోడమెలంగుచుంటివే

నిక్కముగాగ రామధర శరణీపతిమేలుచు మచ్చియున్నవో

దక్కునె నీనుప్రాణములు శత్రుచరిత్రుడుపైచు నీ నిరుక్.

నీవు బుద్ధిమంతుండవని తలంచి గాముండు నీవైరియగు వాని జంపి రాజ్యము నీకొసంగినాఁడు. ఇప్పుడిదియంతయుచేల ? రాముండు నీతో నిట్లుచెప్పమనెను.

చ. దినకరపుత్రకుండపు ను శరణీవర నీవుతలంప నేనును

దినకరవంశ జాతకుడను శరణమొర్పగ నందుచేత నీ

వనితను గొన్నవాలిని నీ భంగురలీలవధించి యారుమా
వనితను నీకునిచ్చితిని నీ భవ్యగుణాఘృడవంచు నెంచుచుకొ.

తే. గీ. తరుణిచిక్కె నటంచును నీ దలచినాను

కార్యము మఱచి యారుమా నీ కాంతతోడ

దగిలి నిరంతరంబువర్తింపఁ నీ దగునెనీకు

నాదుహితమైన బాటించి నీ నాపుకాపు.

ఓయీ ! గతజలసేతుబంధమునకై విచారించిన లాభములేక.
ఇప్పుడైనను నేను నీకుఁజేసిన యపకారమును జ్ఞప్తిఁ దెచ్చుకొని
వానర సేనలతో నాకడకురమ్ము.

గీ. అట్లుగావింపకున్నచో నీ నతిరయమున

మహితశాతశరములు నీ పైనగప్పి

వాలియుండిన చోటికి నీ బంపువాడ

సందియములేక చెప్పితి నీ డెందమందు.

8 అనుబంధము.

సుగ్రీ—(లక్ష్మణునకు నమస్కరించి) లక్ష్మణా ! ఈయినసూతి
యెప్పుడును గృతఘ్నుడుకాడు. నూతన యువతీ సుహృత్ గర్వమున
నించుక యాలస్యమైవది. తుమింపుము.

హను—దేవా! ఈతఁడు మన్నింపఁబడదగినవాఁడు.

తార—(లక్ష్మణునిచూచి) లక్ష్మణా ! ఈతనిదోషమును మన్నిం
పుము. వానరసేనలను రావించుట కీడినంబుననే తగిన వారినిబంపును.

లక్ష్మ—(సుగ్రీవునిచూచి) కానిమ్ము. నీవు సేనాసమన్వితుండ
వై రామునికడకు సత్వరముగ రావలయును. (హనుమంతునితో)
హనుమంతా ! రామునికడకుబోయి వత్తము. రమ్ము.

హను — చిత్తము.

లక్ష్మ—(సుగ్రీవునిచూచి) భానుపుత్రా ! చెప్పవలసిన వాక్యములన్నియు జెప్పితిని. ఆపైన నీయిచ్చవచ్చిన యట్లు సేయుము.

(హనుమంతునితో నిష్క్రమించును)

తార—చూచితిరా ! లక్ష్మణుని యాగ్రహము. ఇప్పుడైనను మీరు సత్వరముగ చాతులనుబంపి, కపివీరులను రప్పించి, సీతాశ్వేషణోద్యోగమున మెలంగుడు.

సుగ్రీ—ఇంక నేను తత్ప్రియత్నమున చుండెద రండు.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు)

ఇది తృతీయాంకము.

(శ్రీ)

లంకా దహనము.

[సీతా స్వేషణము.]

చతుర్థాంకము.

—o—o—o—

[రంగము—గిరియందు శ్రీరామలక్ష్మణులు ప్రవేశము.]

9 అనుబంధము.

శ్రీరా—తమ్ముడా! సుగ్రీవుడు సేనాసమన్వితముగా సత్వరముగనే చనుదెంచెదఁగని పనికి యింతవరకును రాలేదేమికారణమొకదా! ఆసమయమున కట్లు నిన్నుఁ బ్రదిమాలుకొనెనేమోగాని మరల నాతఁడు మనకార్యము మఱచి యుండనోపు. కాకున్నచో నాతఁడు జాగుసేయనేల! ఇట్టి గర్వమంతయు నాతనికి మనము దెచ్చిపెట్టినదే.

తే. గీ. అన్నకునుజడిసి గిరిగ శ్రీ హ్వరములందు
నున్న సుగ్రీవుఁకును మ శ్రీ హోపకార
మాచరించితి మదమున శ్రీ నతడు దాని
మఱచె; మానునేగుణములు శ్రీ మర్కటంబు.

ఈపాటికి మనమైనను బ్రయత్నముచేసియున్నచో సీత సరసి యుందుము. దానికిఁదగిన పని కావించియేయుందుము.

లక్ష్మ—సుగ్రీవుడు తొలుదొల్ల సంగనాసక్తచిత్తంబున మనకార్యము మఱచి పగిలర్పించెను; కాని మనయెడల గృతఘ్నుఁడై

యండినట్లు తోచలేదు. అతడు సైన్యముల సత్వరముగనే రావించి
సేదర్శనంబున కరుదెంచునని తారగూడ వచించెను. కావున నాతడు
సత్వరముగనే వచ్చునని నాయభిప్రాయము.

శ్రీరా—కానిమ్ము. ఆముచ్చటగూడ జాతము.

[తెఱలో]

తే. గీ. రామచంద్ర భూపాలుడు శ్రీ రమ్యగుణుడు
భయమునందగబోకుము శ్రీ భానుపుత్ర
శరణుబొందినయంత ర శ్రీ క్షణము సేయు
సరగజనుదెమ్ము శ్రీరాము శ్రీ సన్నిధికిని.

లక్ష్మ—అన్నయ్యా ! అవి హనుమంతుని మాటలు భయము
నందుచున్న సుగ్రీవునకు ధైర్యముజెప్పుదు నాతనిని, నీసన్నిధికి దో
డ్కోనివచ్చుచున్నాడు. (ఎదుటజూచి) అరుగో ! వారిట్లే వచ్చు
చున్నారు.

10 అనుబంధము.

[సుగ్రీవ హనుమంతులు పోవేళము]

హను—(శ్రీరామునిజూచి)

తే. గీ. రాతినాతిగజేయు నీ శ్రీ రమ్యచరణ
కమలములకు భక్తిని నమ శ్రీ ప్లాగమాలను
జేయుచుంటిని ప్రేమబోధి శ్రీ తేకొనుమిదె
గాజమూర్తాండ శ్రీరామ శ్రీ రామరామ.

(హనుమంతునిచును.)

శ్రీరా—పావనీ! నీకు శుభమగుగాక. లెమ్ము.

హను—దేవా! రామచంద్రా!

తే. గీ. రామతోడను దగిలి శ్రీ రామకార్య
మాచరించుట యందునే శ్రీ నాలసింది

నాడ; : పృథ్వీరీతి భూ శ నాథుమొగము;
 గాంచగల్గుదు నంచును శ మీచుభీతి
 బొందుకంజాత పుత్రుని శ బ్రాహ్మమయ్యు.

ఈతఁడు కాలవశముచేత స్త్రీలోలుడై భవత్కార్యము దీర్చు
 టయందు జాగుజేసినాఁడు. కాని మఱియొండుకాదు. ఈస్వల్పదోషము
 ను మన్నించి యితనిని రక్షింపుము. సమస్త సేనలను నాయత్త పఱచుట
 కింతయాలస్యమైనది.

సుగ్రీ.—(రావని వాదములపై బడి) మహాత్మా! రామచం
 ద్రా! నాతప్పు మన్నింపుము.

తే. గీ. అలుకమానుము మదిని నా శ యందు నీవు
 ఈశరీరము నీదంచు శ నెంచి; యెట్టి
 యాజ్ఞనిడిన దప్పక చేసి శ యలరువాడ
 రమ్యగుణసాంద్ర శ్రీరఘు శ రామచంద్ర.

శ్రీరా.—(సుగ్రీవుని లేవనెత్తి) భానుమిత్రా! గతమునకు
 విచారించకుము. లెమ్ము. మన మైత్రీకెప్పుడును భంగముగలుగదు. ఇ
 ప్పుడు నీవు సీతా స్వేషణమునుగూర్చి యొనర్చిన ప్రియత్నములేవి?

సుగ్రీ.—సమస్త ప్రదేశములయందును నున్న వానరవీరులను
 రావించితిని. పెక్కింద్రుల సేకదిక్కులకు సీతా స్వేషణమునకై బంపి
 తిని. సుషేణ, వినత, శతబలులను వానరప్రముఖుల నాయాస్థలము
 లకు బంపితిని.

శ్రీరా.—ఇక నొకదక్షిణ దిక్కు మార్గము దిగబడియున్నది.
 సుగ్రీవా! లంకా పురాధీశ్వరుండగు రావణుండు సీత నెత్తికొనిపోయెనని
 మీకు దొరికిన భూషణములను బట్టి తెలియచున్నదికదా. అలంక
 దక్షిణదిశయందున్నది. కావున నచ్చటకేగుటకు జవసత్కర్మములు గలిగి

దనుజులమాయల నెఱిగిన వానరవీరులను బాపవలయును. ఇందుల నుగూర్చి యాలోచింపుము.

హను—(సంతోషముతో) రామచంద్రా! రఘుకులసాంద్రా! నేనావైపుఁకుబోయి జగన్మాతయగు సీతను వెదకి యామె సేమంబు నీకుఁదెలిపెదను.

ఉ. వారిధియడ్డమైనను సత పర్వవిరోధులు నడ్డగించిన్
శీరత లంకఁజొచ్చి కడు శ దోపును కౌపునహించి యప్పుణిన్
సారిసలోచనన్ జనక శ జాతనునారసినచ్చెదన్ దృఢిన్
శీరఘరామచంద్రా నృప శ శేఖరనాకుఁచనుజనీయుమా.

చం. దనుజులమాయలన్నియును శ దప్పకయారయువాడ జానకీ
వనితను జూచువాడ బల శ వంతులదైత్యుల గూల్చువాడ మా
జననిశుభంబు నీకుఁ గడు శ సంతసమేర్పడజెప్పవాడ; నీ
మనము ముద్రంబు నందగను శ మాంకజేసెద నన్నుబాపుమా.

దేవా! నీకృపావిశేషంబున జతుర్దశ భువనంబులును నవసరము
య్యెనేని తిరిగి జగన్మాతయగు సీతామహాదేవిని శోధించి యామెసే
మంబు మీఁకెఱిగించెద. ఇంతియేగాక లంకయందున దానవులను
బలాబలంబులును మొదలగు రహస్యములన్నియు గనుఁగొనివచ్చెద.
నాకనుజనిమ్ము.

శీరా—(తనలో) ఈహనుమంతుఁడు సామాన్యుడుకాదు. ఈ
శ్వరప్రసాద సంజనితుడు. సకలశాస్త్ర విద్యాపారంగతుఁడు. సవన్యా
కరణవేత్త. భవిష్యద్భిషా. అసమాన బలపరాక్రమవంతుఁడు. ఈత
నివలన గార్యము జక్కివడును.

సుగ్రీ—(రామునిజూచి) దేవా! హనుమంతు నిక్కార్యమునం
గు నియోగించుట మంచిదని నాయభిప్రాయము. మంథూహకును

తెలియని నూములులేవు. అందులో గామరూపి. ఈతనికి సాధ్యము గాని పని యొక్కటియులేదు.

శ్రీరా. — మంచిది. నాకును నట్లే పోచుచున్నది.

హను—కృతార్థుడనగుచును. రామా! శీఘ్రముగా ననుజ్ఞ యిమ్ము. సీతామహాదేవి నశ్వేషించుటకు నాదిత్తము తత్తరమందు చున్నది.

చం. దనుజపురంబుజొచ్చి యట శ దానవవీరల నుక్కడంచి శ్రీ
జనకజగాంచి మోదమున శ సన్నుతిజూపి నామ, వీపుపై
ఘనముగ నిల్పుకొందు త్రిజ శ గంబులు మెచ్చెనురీతి దెచ్చి నీ
మనముననింతు మోదమును శ మానవనాథ కులాత్థిచంద్రమా.
(గంతులు వైచును)

శ్రీరా—హనుమా! నీవంతటివాడవే యగుచువు. ఇక్కార్య మును నీభుజస్థందమునగని బెట్టుచుట్టి. నెలదిసంబుల గడుపునో నీవు రావలయును.

తే. గీ. కార్యభారము నీయగు శ గొలియుండ
నెట్లు నిర్వహించెదవో యిం శ కెట్లు దేవ
తాఁపుజొచ్చి జానికి శ నరయగలవో
ముదమునేరీతి గల్గజే శ యుచువో నాకు.

నీవు లంకాపురంబు బ్రవేశించి సీతనుగాంచి మాయచే దనుజ బలముల సంగతిమాత్రమే యెఱింగిమ్ము. బాటరివగు నీవచ్చుట నీప రాక్రము జూపఁదలంపకుము. ఒక వేళ సీత నిన్ను నమ్మునో నమ్మదో కావున నాయుగర మాన్వాలుగ జూపుము. (యంగరమిచ్చును)

హను—(అందుకొని కన్నుల కద్దుకొని) మహాప్రసాదము దేవా! లంకాపురమున నవసరమైనచో దైత్యులను బాధింపుట కనుజ్ఞ యిమ్ము.

శ్రీరా—అయ్యది యవసరమునుబట్టి నీవు యోచింపుము.

సుగ్రీ—హనుమంతా! నీవెంట నంగద జాంబవంతాదులుగూడ సహాయముగా రాగలరు. వారలనుగూడఁ దోడ్కొనిపోమ్ము.

హను—మంచిది. (రామునిజూచి) దేవా! అనుజనిమ్ము.

శ్రీరా—హనుమంతా! లంకఁజొచ్చినప్పుడు నీవు రావణుని జూడకుండ రావని నాయభిప్రాయము. అతనిని నీవు జూచినప్పుడు నావచంబులుగా నెట్లు పలుకుము.

హను—దేవా! ఎట్లు?

శ్రీరా—ఇట్లు,

చం. వనముననుండుట్టితెలిసి నచన మమ్ములజేసి జాంకిఁ గొనిజనఁజాలితీర్చ కను న కొంటెతఁ మ్మున నిప్పుడైనను ముమున దప్పదిన్దుకొని న త్కొనుతదెచ్చి యెసంగు గానినో రణమున నుగ్రసాయక ప న రంపరలక నినుగూల్చిపుచ్చి నా వనితను గొంచుబోయెద న న వారితవిక్రమశౌర్యమేర్పడక.

(ఇంచుక యూరకుండి) హనుమంతా! రావణున కెట్టివిధంబున బుద్ధి చెప్పవలయునో శకలమును నీకే తెలిసియున్నది. మఱియు నీతనో నిట్లు చెప్పము.

తే. గీ. వైత్యుచే జక్కి తనుచు జి న త్తమ్మనండు భయమునందంగ బోకుమీ న పడతిమిన్న కొలఁదిదనములు తాళుము న లలితగతిని వచ్చి లంకాధినాథు ద న ర్పంబడంతు.

హను—చిత్తము. (సుగ్రీవునిచూచి) సుగ్రీవా! పోయివచ్చెద ను. అరుగో జాంబవదాదులుగూడ ప్రియాణసాసిద్ధులై నాకొఱకెదురు చూచుచున్నారు.

సుగ్రీ — పోయిరమ్ము. శుభమగుగాక.

|| అనుబంధము.

హను — జయమ్ రఘునందన!

(గంతులు వైచుచు నిష్క్రమించుచు)

శ్రీరా — సుగ్రీవా! రమ్ము.

(అందఱును నిష్క్రమింతురు.)

ఇది చతుర్థాంకము.

(శ్రీ)

లంకా దహనము.

[సీతా స్వేషణము]

పంచమాంకము.

[లంకాపురము :—హనుమంతుడు—ప్రవేశము]

12 అనుబంధము.

హను—(తనలో) సముద్రమున కవ్వలియొడ్డున జాంబవదాదుల నిలిపివచ్చితిని. ఆస్వయంప్రభ కృపచేతను, సంపాతికటాక్షము చేతను, లంకాపురమార్గము గనుగొనఁజాలితిని. నాకువిఘ్నముగలిగిపడలఁచివచ్చిన సింహికయు, సురసయను నామంబుల నెప్పునానిశాటుల నోర్చితిని. ఇప్పటికీలంకఁ జేరుకొంటిని. ఆహా! ఏమి ఈపురముయొక్క వైభవము! దేవతాగరముగూడ యింత మహావైభవముగానుండునని నాకుఁదోచును. సర్వలోక భయంకరుండగు రావణుండు ప్రపంచమున నున్న చక్రములఁగ్నిటినిదెచ్చి తంపురంబున నిల్పినాడని యూహింప వలసియున్నది. ఈకోటలయందము. ఈబురుజులసాంపు. ఈప్రాకారములగట్టితనమా. ఈయగడ్డలయొక్క పెంపు. ఈగైతనను నిందు బ్రవేశించుట కసాధ్యమౌగదా. రామ హనుమంతముచే సముద్రంపున మిక్లె యొనరించి యిందఁ బ్రవేశించితిని. అన్యలు ప్రవేశించుటకు నిశ్చయముగా ససాధ్యమే. అదిగో చీకటిపడుచున్నది. పురము ప్రవేశించుట కిదియే తగినసమయము.

తే. గీ. నాకులమువాడు శ్రీరఘు శ నాథుడూత
యైయగుచుచె నాయుజం శ డంచునెంచి
నాకు నాయంబుసేయంగ శ లోకనాథు
క్షైకంజాపు డల్లదే శ యస్తమించె.

ఇంక నేను పురంబులో బ్రవేశించి సీతజాడల నారసెదగాక!

(నడచుచున్నాడు)

[లంకిణియను రాక్షసి పబ్రవేశించును.]

లంకి—(హనుమంతునిజూచి యట్లహాసముసేయుచు) ఎవ్వడ
పురా నీవు. మద్భుజబలపరిక్షితంబైన యీలంకానగరంబును సద్దు
సేయకుండఁ మెల్లగాఁ జొచ్చుచుంటివి. నిలుపుము. నిన్నిప్పుడే నా
కాహారము జేసికొందును.

(మార్గమున కష్టపడుచును.)

హను—(తనలో) ఏమిదీ! ఈభయంకరాకారము. ఇయ్య
ది లంకాపురము రక్షింపుచుండును కాబోలు! ఇప్పుడేమిసేయుదును?
దీనియార్భటములు దనుజులు వినిరేని నాప్రియత్నము విఫలమగును.
నెమ్మదిగా మాటలాడి దాటనెంచెడిను (ప్రకాశముగా) నీవెవ్వరవు?
నీపేరేమి?

లంకి—నాపేరు లంకిణియందురు. నేను పురము రావణుని
యాజ్ఞబూని నిరంతరమును రక్షింపుచుండును. నాయాజ్ఞలేనిదే యె
వ్వరును సిండుఁ బ్రవేశింప సాహసింపరు. నీవేల యందునచ్చితివి?

హను—నేనెక వానరుండను. లంకాపురవైచిత్ర్యసందర్శన
కుతూహలాయత్తచిత్తమున నరుదెంచితిని. అనుజ్ఞనిచ్చితివేని యిం
క కాలము పురియంగలి చిత్రములన్నియుజూచి మరలిపోయెదను.

లంకి—మర్కటచేష్టలన్న నిట్టివే. నీవేడ నగరచిత్రముల
జూచుటేడ? పొమ్ము పొమ్ము.

హను—నేను నిన్ను విషయపూర్వకముగా బాధింపుచుంటిని.
నన్ను బోనిమ్ము?

లంకి—నలనుపడదు.

హను—అట్లనా (నమించును)

లంకి— ఏమిదీ! ఈసాహసము! నిన్ను మింగి నేసెదను. (పట్టు
కొనును)

హను—నీతరముకాదు. (గుడ్డును)

లంకి—(ముప్పిచే మఱలబొడుచును)

హను—ఈచెబ్బతో వీవు చచ్చెదవు.

(గుడ్డుచున్నాడు)

లంకి—వాఁరా! నన్నువిడుపుము. స్త్రీని పహించరాదు. పురి
లోని కరిగి నీరుచ్చనచ్చినయట్లు విహరింపుము. వానరుని ముష్టిఘాత
ము నాకుతగిలికప్పుడు లంకకు వినాశకాలము ప్రాప్తించునని మున్ను
విరించి నాకువచ్చింది యున్నాడు. కాలమెవ్వరు దప్పింపగలరు!
పోయిరమ్ము.

(నిష్క్రమించును)

హను—ఇక్కడికి దీనిగర్వమడంగినది. నేనిక లంకాపురి
మున గల సకలప్రదేశములు సరసెదగాక! (నడచి) ఇదిగో!
ఇవియన్నియు రాక్షసుల మందిరములు. ఇంను ముందు సూక్ష్మ
రూపినిై శోధించెదను (మందిరమాలంబుఁ బ్రవేశించి) ఇందెంచును
నీత గానుపించలేదు. అదిగో! దివ్యరత్న పృథ్వి భాసమాన
మై యనేక రాక్షసభటు పరివేష్టితమై యొక్కదివ్యసౌధము రాజ్య
చున్నది. అది రావణుని సౌధముగానోపు. ఒకవేళ రావణుండామె
సంపదించి యుంచెనేమో! అరసెదనుగాక. (సౌధంబుఁబ్రవేశించి)
అహ! ఏమిదీ! ఈదనుజస్త్రీయ మదిరావణ మత్తచిత్తులై కొందఱు

వివశ్రుతై శయనించియున్నారు. కొందఱు దేహమును తెలియక
శయ్యలను విడిచియున్నారు. కొందఱొకరినొకరు గొగ్గలించుకొని శ
యనించియున్నారు. (ఇంచుకయూరకొని) ఎప్పుడవరకు వ్రతాదీక్షా
రతుడగు నేను యిట్టినిన్నియుఁ జూచి మహాపాపంబు గట్టికొంటిని
గదా. (అలోచించి) కాదు. కాదు. నామానసము నిశ్చలమైనది.
రాముని దూతనైకదా సీత సరయవచ్చితిని. స్త్రీజనబృంద మభ్యం
బునగాక యీమె యెచ్చటనుండు. రామునికరుణచే నాకీ పాపమంట
కుండుగాక. (మఱి మొక చోటికిబోయి) ఆహా! ఏమి! ఈనై భవము.

శే. గీ. పదిశిరంబులు చేతులు శ పదియుగల్గి
త్రామిబుసకొట్టురీతిని శ దల్పమందు
నెక్కి వెలదితో శయనింపు శ మండెనితఁడె
దశమఃఖండంచు మదిలోన శ దలచువాడె.

ఇట్టిమహాభోగము దేవేంద్రునికై నను నుండదు. ఈతఁడే
కూర్మంబుగాకపోయినచో జత్తుర్దశభువన పరిపాలకుడుగా నెక్కుఁగు
ను. (పఠింపి) ఈతని నద్దినన్న పడలి సీతయని తోచుచున్నది. (అ
లోచించి) పాపముశమించుగాక,

శే. గీ. రాముడేవీరి గుణసీల శ రమణుబాసి
వివిధభూషణాగియగుచు శ వెలయగలదె
హరినిదానినలె యగునే శ యకటయిట్టి
తలపుతలపోయభావంబు శ రగులకున్నె.

ఈమె సీతకాదు. సర్వభువనైకమాతయగు నామెయెడ కూర్మ
నిదనుండగు రావణుని సజ్జతయనించుటేడ! ఇందెక్కడను సీతగాను
పించలేదు. (అయాస్థలములవెడకి) గజశ్వశాలలును, నాయుధాగార
మలను, నెడకితీని కాసి పునఃచరిత్రయగు నామె యెచ్చటను గన్ప
డదయ్యె. ఆరావణుడామెను యెచ్చటదాచియొనెనో, ఏమి సేయుటకు

దోచకున్నది. ఇంక నెక్కడ వెదకుచును. సీతను గొంచుకుండ నేబోయితి నేని రాముండు ననుజూచి హనుమా ! సీతకుశలమాయన్న నేనే మననేర్తును ? సీతజాడ దెలియక పోవుటచే రాముండు గాలియును, అంతట లక్ష్మణుండు కూలును. వీరిరువురివార్తలనువిని భరతశత్రుఘ్నులు గూలుచురు. వారిమరణంబుగాంచి ముగ్ధులు తెల్లులును మడియుదురు. ఇదియంతయు జూచి సుగ్రీవాంగదులు గూలుచురు. నేనీ యన్వేషణోద్యోగ భార మేలపూనితిని ? రఘుకుల కివేకులముల నాశమునకే కాబోలు, నేనిప్పుడు సీతజాడనరయక కిష్కింధకుబోయినచో నిట్లుసంభవించుచు. కావున నేనిచ్చటనే మరణించినచో బాగుండును. (ఆలోచించి) ఛీ ! బలవన్మరణము మిగుల పాపముగదా ! (ఎదుటజూచి) అదిగో ! ఈపక్కనుండి యొకస్త్రీ యీ ర్థరవము వినవచ్చుచున్నది. అదియేమైయుండునో జూచెదగాక. (నడచుచున్నాడు)

[ఉద్యానవనము:—నశోకవనమున రాక్షసస్త్రీ పరివేష్టితయై
సీతప్రవేశము]

13 అనుబంధము.

సీత—(తనలో విచారముతో) హరఘుకులచంద్రా ! రామచంద్రా !

తే. గీ. హరిణమునుదెచ్చుటకు మీర రే లరుగినాఁడు

రావణుడునన్ను నొచ్చించి రే రథముపై న

బెట్టికొని తెచ్చి యివ్వఁగ రే బెట్టినాఁడు

కటకటాపమిసేతు రే నాకర్కగతికి.

అయ్యో ! ప్రాణేశ్వరా ! నీయిల్లాటగు నమొక్క మృక్కజిరక్కసుండు గొనిపోవ నీప్రసహించుట ధర్మమగునా. లక్ష్మణా ! నీప్రవాడన్న గారి జాడ నరయనవసరములేదని చెప్పు నేరువినక నిన్ను దూషించి పంపితిని తత్ఫలంబనుభవించితిని. ఆకోపము నిప్పుడు మ

నంబున బెట్టుకొనక యగ్గిజునితోవచ్చి నన్ను రక్షింపుము. (రాముని యుద్దేశించి) నేటికారుమాసములయ్యింది. రావణుడు నాకిడిన గళువు లేవటితోఁ దీలును. తెల్లవారిని నాతడగునెంచును. నాగతి యే మగునో ?

హను—(ప్రవేశించి) ఈమెయే సీతామహాదేవి, అందులకు సందేహములేదు. ఆనాడు ఋష్యమూకగిరియందు వస్తువులుగట్టి పారవైచిన గుడ్డముంటయు నీమధురించిని చీరయు నెక్కవిధమున నున్నవి. ఆహా! ఏమినాభాగ్యము !

శ్రీ. గీ. య్మోతునుజూచుభాగ్యమ్ము ! గాంచివాడ

మించుముదమును పృథికి నీ లించువాడ

భానుపుత్రుని మెస్సొది ! వరలువాడ

కలరె ననుబోలునన్యలు ! య్మోతలమున.

అక్కటా! ఈమెవాక్యములు నాకు మిగులజాలిని బుట్టించుచున్నవి. ఆహా! ఆయోనిజయై పుట్టి జుకరాజుకు గూతురై యీరాముడు భార్యయై మహాస్వామ్యునఁ జెల్లిన యీసీతకు యరణ్యవాసమును వైత్యపురవాసమును బ్రహ్మచారిసంపెట్టెను. ఎవరుచేసికొన్న ఖర్చుము వారుచుభవింపక తప్పదు. (ఇంచుక యూరకొని) నేనిప్పుడు సూక్ష్మమాపమున నీవృక్షమెక్కి డాగియుండి యీదనుజస్త్రీలు గృహములకరిగిఁతరువాత సీమెతో భాషించెదనుగాక. (వృక్షమునెక్కును)

ఏకజట—(నీతనుజూచి) ఏమేసీతా ! ఎంతెవలచినను మాటాడవు. రావణుడు వచ్చువేళయైంది. నీమనస్సులో నేమినిశ్చయించుకొంటివి ? రావణుని యభీష్టుము దీర్చుట కంగీకరించెదవా ?

నీత—ఎంతసేపుమాటలాడినను నిట్టిపల్కులేకదా ! ఏలమీరుతొందరపడెదరు? యీరామసురంభోరాసి సత్వరమ్ముగనే లంకాపురమును ముంచగలడు.

ఏకజట—నీవిత గర్వించియుంటివేని యీతనునిన్ను విషవషు. ముగ్ధోక భయంకరుడగు రావణునియెడ నీబీరములు పనికిరావు. ఇంత మొండితనము పనికిరాదు. రావణుని భర్తగా పొందుట సామాన్యమని తలంచితివా యేమి ?

సీత—ఇంక నీవా పసిగమును గట్టిపెట్టుము.

త్రిజట—(నిద్రానూడి శొందరగా లేచి) ఏకజటా ! ఊరుకొనుము. సీతజ్వాలికి బోకుము. సేనెక కలగంటి.

ఏక—నీవెప్పుడును నాకలవచ్చింది యీకలవచ్చింది అని చెప్పుచుయుందువు. ఏమిటాకల ?

త్రిజట—కలయనగా కలగాను. సీతను వెదకుట కొక కోరినచ్చి సీతనుజూచి లాకాపుమెల్ల దహించి రాముని సీతవార్తను తెల్పినట్లును, రాముడు న.చరబలముతో ఎంకికువచ్చి వైత్యనాశము చేసి సీతను గొనిపోయినట్లును కలగంటిని.

హను—(తనలో) ఈనిశాటిమాత్రము సాధుగుణశీలయైయుండనోవు. ఈమె కలగాంచినట్లు కోరినగు నేనిచ్చటనే యున్నాడనుగదా.

సీత—(తనలో) ఏమికారణమోగాని నాయెడకుకన్నదరుచున్నది.

[తెఱిగి కలకలము]

హను—(తనలో) అడుగో! రావణుడుకాబోలు వచ్చుచున్నాడు. కానిమ్ము. వాడేమిభాషించునో చూచెదగాక.

ఏక—త్రిజటా ! దానవేంద్రుడు వచ్చుచున్నాడు.

సీత—(తనలో) దురాత్ముడగుదెంచుచున్నాడు. నీడిప్పుడు నన్నేమిసేయనోగదా. నాశరీరము కంపమెత్తుచున్నది. కానిమ్ము. శ్రీశక్తిరూపాదచింతనపరమైన నా కెట్టిముప్పును వాటిల్లకుండునుగాక.

హను—(తనలో) నిశ్చయముగా నీకెట్టి ముప్పునురాదు. అ
యినను రామదూదయగు హనుమంతు డెగుటనే యున్నావాడు.

[రావణుడు పోవేశించును.]

రావ—(సీతనుజూచి) నేడుతప్పక నాయభీష్టముదీర్చెదవని నీ
ముఖకమలము సూచింపుచున్నది.

14. అనుబంధము.

సీత—హా! రఘునందనా! రామచంద్రా!

రావ—ఇంకను నారాముని యేల దలంచెదవు?

తే. గీ. అడవియందాన దమ్ములో శ నాకులలము
దినుచు జరియించురాముని శ మనమునందు
దలచెనేటికి యాతడు శ దగచునీకు
భర్తద్రోయుండ నమ్ముమా శ భాసురాంగి.

ఇంక నారామునిపై భ్రాంతివిడిచి బలశరాక్రమ శౌర్యముల
చేత ముగ్ధకములను గంపింపజేయు నాయభీష్టములీర్చుము.

తే. గీ. ఊడిగంబులు సేయింతు శ నువిదనీకు
దనుజకాంతలచేతను శ తిప్పకుండ
పట్టపుండేవివై నీవు శ వరలగలవు
సన్నుజేబట్టి మించుమా శ కోమలాంగి.

హను—(తనలో) వీనికివినాశ కాము ప్రాప్తించినది.

రావ—తే. గీ. రావణునిచేత దేబడ్డ శ రమణియిట్లు
ననమునందు దుఃఖంపుచు శ వరలరాదు
నామహితులెల్ల దీనికి శ నవ్వుచుండి
రమ్ముకామినీ నామంది శ రమ్ముజేర.

అచ్చు సీవు సకలసౌఖ్యములను బొందగలవు. నిన్ను నేను

గాసి నెందఁ జేయుచుంటినని దనుజులందఱును నన్ను నిందింపుచున్నారు. ఈనిందాభరంబు తొలంగించుకొనుటకు నీకృపదప్ప వేరుమార్గములేదు. (ఇంచుకయూరకుండి) పదిమాటల కొక్కమాటయైనను బత్స్యత్తరమియవేల ? జెప్పుటకు సిగ్గుగానున్నదా ?

హను—(తఁడొ) సంధిజ్వరపీడితుడిట్లే వాగుచుండును. ఇట్లు వీనిశిరంబులు బగులగొట్టిచ బాగుండునుగదా అయినను, రామాజ్ఞలేదు.

రావ—తే. నీ రాముడరుచెంచునంచును నీ రామనీపు
భయమునందగాబోకుమీ నీ భావమందు
వానివలన నెక్కింతయు నీ భయములేదు
సంశయింపకనన్ గూడు నీ సారసాక్షి.

ఇంక నీవీజన్మమున రామునిజూడజాలవు. నానగరంబుబ్రవేశించుట కెట్టి వాఁకిని సాధ్యముగాదు. ఒక వేళవచ్చునేయనితలంతము. అట్లయినమాత్రమేమిభయము ? రణముననాచే గూలినాడనియే తలంపుము. ఈవిషయమున నీవేమియు సంశయింపవలదు. వచ్చెడినాడేని యీవాటికే వచ్చియుండును. పోయినదేచాలునని మాత్రహరకుండెను. అట్టివానితో నీవేమి కాపురము చేసి సౌఖ్యపడెదవు ?

15 అనుబంధము.

నీత—(తఁడొ) వీడంతకంతకు కఠినముగాఁ బ్రేలుచున్నాఁడు. నీసీత సుభాషించుట తగదు గాన యీగడ్డిపోచనడ్డమిడి మాటలాడెదను. (గడ్డిపోచనడ్డమువైచి) ఓరీ ! దుర్మదాంధా ! ఏలరానోటికి వచ్చినట్లుప్రేరేదవు ? మహాసాధ్వీశిరోమణిఁగు నేనుభగవత్స్వరూపుడగుశ్రీరామునే మానసపీఠముననిల్పి స్మరించెదనుగాని నన్యులనామమునైన దలంపను. కన్నులతో నైనజూడను. నీకు గాంధూసమీపించుటగజేసి నన్నిట్లు దోహింపలుపెట్టచుంటివి. పరదారనగు నన్ను దె

చ్చట పాపమని నీకు దోచలేదు. స్వవిషయము నీకిట్టిపాటుసంభవించి యున్నచో నీచిత్తమెట్లుగడునో ! రామునిపరాక్రమవిక్రమంబులు నీవెఱుంగక యిట్లుబల్కుచుంటివి. ఆనాడురాముడు లేకుండుటంజేసి నీవు నన్నుదోడితెచ్చితివి కాని లేకున్నచో నీవీపాటికియమునివీటికతిథివయ్యే యుండువు. కూర్మిరాజా! నీవుబ్రహ్మకులసంజాతుడవు. సమస్తవేదములను శాస్త్రములను జదివితివి. పరదారాపహరిణము ధర్మముని యెచ్చట జెప్పబడియున్నది. ? (ఇంచుకయూరకొని) జరిగినదేమోజరిగినది. ఇప్పుడైనను నీవు బ్రదుకదలంచితివేని నన్ను రామునకర్పించి నుభావుము.

హను—(తనలో) కుండ బద్దలుగొట్టినట్లీమె యీతనికిపృథ్వు త్తరమిచ్చింది.

రావ—(తనలో) భయపెట్టిచూచి. గాని యీమె నాయభీష్టము దీర్చదు. (ప్రకాశముగా)

16 అనుబంధము.

గాముని పరాక్రమముచెప్పి నన్నభయపెట్టకుము. అట్టిరాములు పదియారువేలమంది నచ్చినను నన్ను రణమున దాకజాలరు. సామవాక్యములచేత నీమనసు మెత్తపడునేమోయని యూహించితిని. అందులకు నీచంగీకరింపకుంటివి. ఇంక నీయెడల కరుణబూనిరాదు. (కొంగలించుకొనబోవును.)

సీత—ఓరీ ! దూరముగా నుండుము. నీదుండగములుజూచి నిన్ను భస్మముచేయుటకు నాశాపవాక్యములే చాలునుగాని పతియజ్ఞ లేకపోవుటచే బ్రతికిపోయితివి.

హను—(తనలో) తల్లీ ! నీవంతటి సాధ్యవేయగుచువు.

రావ—(తనలో) ఇప్పుట్టు నీమేషిషయమై తొందర పడరాదు. ప్రస్తుతమిట్లు చెప్పిపోయెదగాక. (సీతలో) సీతా ! ఇంక నీకు రెండు

నెలలు గడువిచ్చితిని. ఈలోపుగ నీయంతట నీవు నన్ను వరియింపక యుంటివేని నీశరీరము దనుజకాంతల కాహారముగాఁ జేసెదను.

(సిమ్మగ్గిమించును)

17 అనుబంధము.

సీత—(విచారముతో) ఆహా! ఈదనుజుండు నాయెడల నెంత కఠినత్వము దాల్చినాఁడు. అయ్యో! నేనెట్టి కడగండ్లగుడుచుచు నెంతకాలము జీవింపగలను. ఇంక బ్రాణములు బాసి సుఖించుటయే మేలుగా నాకుదోచుచున్నది. (రాముని యుద్దేశించి) ప్రాణేశ్వరా! రామచంద్రా! నన్నురక్షింప నింతవఱకున్ను రావైతివి. నావార్తనీకెప్పురైన ఔలిపిగో లేదో. ఇంతవఱకును నీవరుదెంతువేమోయని ప్రాణములు శరీరమునుగడి పోకుండ బట్టియుంచితిని. ఇంకజీవించుట కష్టమని తలంచి నీనామస్మరణము గావింపుచు జీనముల బొందుంటి. ముందుజన్మమునకును నాకు నీవేభర్తవగుదువుగాక.

హను— (తోందరగా వృక్షమునుండిదిగి)

18 అనుబంధము.

తే. గీ. రామభూనేత దూతనై శరమణిసీమ

జాడ లరయంగవచ్చితి శ సంతసమున

కేసరికి నాత్మజుండ ను శ్రీగీవసఖుండ

హనుమదాఖ్యను జగమున శ్రీ నలరువాడ.

సీత—ఓరీ! మాయరావణా! నన్నేల వంచించెదవు? ప్రాణములు బాయనున్నదానితో నేల యీమాటలు. ఛీ! అవతలకుబొమ్ము.

హను—తల్లీ! నేను నిజముగా రామునిపంపున వచ్చితివాడ నే. నన్ను గూర్చి నీవు సందియము నందకుము. నీపాదసాక్షిగ నేను హనుమంతుడను. ఇంతవఱకును నేనీవృత్తోగ్గిమునుండి రావణుని పలుకులువింటిని. నీదర్శనము నేయుటకు దగిలకాలమునకై నిరీక్షించి

యుండి యిప్పుడు సీమోలనిలచితిని. అమ్మా! నన్ను విశ్వసించుము. నిన్ను రావణుడుగొనివచ్చిన తరువాత, రాముండు లక్ష్మణునితోఁ బర్ణశాలకు వచ్చి నిన్ను గాఢక మహాదాఃఖ నాగరమున మునిగి భవదస్వేషణార్థమై సకలగిరులను సరిణ్యములను నెమకి యెక్కడనుగాఢక తుదకు గిష్కింధకువచ్చెను. అక్కడ సుగ్రీవుడను ప్లవంగతేనతో న్నే వాముజేసికొని యాతని యగ్రజంధైన వానినిగూల్చి వనచరరాజ్యమునకు సుగ్రీవు నభిషిక్తుజేసెను. నిన్న స్వేషించుటకు బెక్కుమంది కపులను సనేకదిక్కులకు బంపినాడు. నేనుశ్రీరామకరుణచే సముద్రంఘన మాచరించి గుందుబ్రవేశించి రాత్రియంతయు రావణాది దనుజాంతఃపురమాల వెదకి తుదకిక్కడ నిన్నుజూచు భాగ్యముగంటిని. శ్రీరామఁడాతని తమ్ముడగు లక్ష్మణునితోఁ గుశలముగ నున్నవాఁడు.

సీత—(తెనో) నిశ్చయముగా నితిశు రామదూతయే. (ప్రకాశముగా) హనుమా! నాకై నీవు మిగులశ్రమపడితివి. సీమేలును నేను మర్జ్వలను. నాస్థితియంతయు నీవు కనుగొంటివికదా. ఇదియంతయు నాభునకు చెలుపుభారము నీదైయున్నది.

హను—తల్లీ! రామభూవిభుండిచ్చిన యాన్వాయి. (యుంగరమిచ్చును)

సీత—(ఉంగరము నందుకొని కన్నుల నద్దుకొని) ఈయుంగరముజూడ రాముని జూచినట్లేయున్నది. ముద్దులుంగరమా! నాభుని సేమవార్తఁ దెలుపవచ్చితివా!

హను—అమ్మా! సీవింకఁ జింతింపవలదు. నేను సత్వరముగ బోయి రామున కీవార్త చెలుపుదును. ఆతఁడును సత్వరముగనే కపిబలములతోఁ జను దెంచి రావణుని పుత్రామాత్యభృత్యాదివర్గముతోదని మి నన్ను దోడ్కొని పోగలఁడు. అంతవఱకును నీవోపికబట్టుము. తల్లీ! ఇంక నాకనుజ్ఞయిమ్ము. నేనుసత్వరముగ గిష్కింధ జేరుకొనవలయును.

19 అనుబంధము.

నీత—హనుమా! నాథునితో నావాక్యములుగానిట్లు పలుకుము.

తే. గీ. దశముఖుడు రెండుమాసముల్ శతతప్రయిచ్చె

నద్దిదాటిన పిదప నశింపనియందు

జంపుట గాన వేవచ్చి శతసంగరమున

వాని జెండాశిన్ను గా శివపాదంగును.

మరియు లక్ష్మణునితో నేనన్నమాటలను మనంబున బెట్టికొనక రామునితో నేతెందు మనుమా. నాయుంగరము రామున కాన్వాయుగానిమ్ము.

హను—(అందుకొని) జ.నీ. సెలవుదీసికొందును. తుద్బాధ దీర్చుకొనుట కీవఁమున ఫలములుదిగునా?

నీత—వైత్యులేమి సేయుదురో! ఆభయము లేకున్నచో నీ యిష్టము.

హను—ఇక నేరగెడను. రాను శ్రీరాను.

(నిష్క్రమించును)

20 అనుబంధము.

రావణుని సభాభవనము.

[రావణుడు, విభీషణుడు, విశ్వజిత్తు, సూర్యాక్షు, విరూపాక్షు, మందపాలకులు పువేశము.]

రావ—సభనంకజూచి (ప్రకాశముగా)

21 అనుబంధము

ఆ ఏమి యీఅపృథము! సర్వసురాసుర క్షిరభేదరగుడ గంధర్వయక్షపక్షిగ నాయకులెల్లరు యల్లంబున తల్లడబడు నాధాటి విని. యీహీనుండగు నానరుండు సిగ్భీతిని యించుకయు గొంకుజంకు

లేకలక పగిలేశించుటయేగాక హంకముతో రంకెలు వేయుచు ననంబంతయుపాడుజేసి యక్షకుమారునికొ బిరకుడది సగించినాడట.

విప్ర—మహాప్రభూ ! బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరులలో నెవ్వరో యొక్కరీ వారిరూపమువాల్చి యిచ్చట కరుదెంచిరిని నోచుచున్నయది గాని యీతడు నిజమగువానగుడుకాదు.

ధూమా—దేవా! యీతని వాక్యములునమ్మితగినవివలయునిన.
ఉ. వానరుడొక్కరుండు నవ శ్రీ లీలగ వార్చినదాటివచ్చి; య
మౌనినిగాంచి యీతయను శ్రీ మానసు లేక ననంబుజొచ్చియున్
దానపుబ్బడినక వివక శ్రీ స్వస్థుననుజేయుచు నక్షయన్ భవ
హ్నునుని జంపినట్టినుని శ్రీ యచ్చెగురెంతయు బుట్టజేసెడిన్.

విహ—రాక్షసేశ్వరా ! యీవానరుని వైఖరింబట్టి చూడ భగవదాంశ సంగభూతుండని నోచుచున్నయది.

రావ—ధూమాగ్రీతు విహపాక్ష విప్రజిత్తులారా ! ఈసర్వప్రపంచమున వెవ్వచైనను సరే నాచేపరాజితులు కాదగిన వారే (ఒకవైపుచూచి) యేమిరా యీమార్యాటములు.

మూడ—మహాప్రభో ! పాశబద్ధుడై వానరునింబట్టి కొందరు రాక్షసులు దేవరదగ్గనమునకు నమ్మచున్నారు.

[హనుమగుతునితో రాక్షసులు పగిలేశించుచురు.]

హను—(రావణునిజూచి కండ్లుచికిలించి నవ్వును.)

రాక్ష—దేవా ! యీతడే వనభంగము గావించిన వానరుడు.

రావ—ఓరీకూరవానరా ! నీవెవ్వడవు ? ఎందుగి యేపనికై యిచ్చటకు వచ్చితివిరా.

హను—(మరల కిండ్లుచికిలించును.)

రావ—ఓరీ ! నీకోతిచేష్టలుచూచి నిజముదెప్పుచు లేనిచో యీకరవాలమున.

హను.—అ యేమేమి నేనా యెవడనా. ఏమిపనిమీద వచ్చి
తినా అట్లయిన చెప్పెదనాలకించెడనా యిది అంతయు తప్పక నీకు
చెప్పవలసినదేనా.

రావ—బౌరా! ఏమిరా నీకొడ్లకొప్పు.

హను—

ఉ. మారుతిపుత్రుడ౯ వినుము శ్రీ మాచననాథు పుబంపనిట్లునే
తారమణీ శిరోమణిని శ్రీ దద్దయుగాంచగవచ్చి యామెనిం
పారంగణాంచి వార్తలను శ్రీ సంచితలీలనుదెల్పి వచ్చుచో
గూర్చులచైత్యులగుననిమి ॥ గొంకకభంగముజేసితి౯వని౯.

అదియునుంగాక నిన్నెట్లయినంజూచు వేడుకతోడనూహించి
వనభంగాదికృత్యములు గావించితిని. అందువలననే నీన్న జూచితిని
యింక నీకుజెప్పవలసిన దించుకగలదు చెప్పెదనాలకింపుము. నీవనేక
శాస్త్రములు చదివితివి దానివలన నేరుప్రయోజనముకలదు. పరాం
గనాహరణులుమహానరకకూపకబుడంబమరని నీ వెరుంగవా పోని
మ్ము దానికేమిగాని యీమాట వినుము.

తే. గీ. రామ భూపాలు ధేరశ్రీ శ్రీ రాగ్నిగూలి

శలభగతి మాడిపోవక శ్రీ సంతసమాన

సీత నర్పించి భక్తితో శ్రీ జేరి యతిని

శరణుబొంది జీవింపు రా శ్రీ కృష్ణకులేంద్ర.

మరియు,

తే. గీ. రాఘవ్రండన్న సామ్యాశ్రీ రాజుగాడు

దైత్యవంశాంతకుండంచు శ్రీ దలచి యతిని

భార్యనుగొనిపోయి మరల శ్రీ పరమభక్తి

నతిని కర్పించి శరణుబు శ్రీ సుధామయ్య.

అట్లొసరింపకుందువేని మోసము వాటిల్లును.

రావ—రాముని పరాక్రమము మాచెంత నితఃకునముగా వర్ణింపకుము. అతనికి నాకును హస్తమశకాంతములు. బౌనాను అంత శౌర్యశాలియగుట వలననే కాబోలు తనభార్యను నాలంకనుంచిన యింతకాలమునైన నాపై సమరమునకు రాకున్నవాడు.

హను—సమయము రావలయునుకదా! త్వరపడిన లాభమేమి? రాముని మహత్వమించుక జప్తి కిందెచ్చుకొనుము.

చం. అనిమొననిన్ను గెల్చి చెఱి శయంచు నిల్చినకార్తవీర్యుని
దునిమివసుధరకౌ స్పృశుల శ మర్మదమార్చినభర్తనూనుని
ఘనతరతేజ నాలమున శ గాశ్మకయింబడగాచిట్టి రా
మునిగుణధాముని సుగుణ శ మూర్తి నెరుంగ వె దైత్యనాయకా.

మరియు,

తే. గీ. నిన్ను చంకబెట్టుకొనుచు శ నీరధులను
ముంచి లేవనెత్తినవారి శ సంచితముగ
నెక్కకోలను గూల్చెను శ నక్కజముగ
నట్టి రఘురాము జెనకంగ శ నగునె నీకు.

రావ—ఓరీవానరాధమా! రామునియింతగాస్తుతించుచుంటివి.

తే. గీ. అంత బలుడొటచేతనే శ యింతికొరకు
భానుపుత్రుని పాదము శ బట్టినాడు
పలుకులేటికి నాలంక శ పైకివచ్చి
నవ్వుడీక్షింతు నాతని శ యమితబలము.

హను—నిన్ను జంపుటకు రాముడే నక్కరలేదు. నేనే చాల్చును గాని రామాజ్ఞ లేక యూరకుంటిని.

రావ—ఓరీ! మర్కటా! ఏమిపేలితివిరా! కూరా! (ఖడ్గము మొరనుండిదీసి హనుమతుని మీదికి బోవ విభీషణుడు అడ్డగించును.)

విభీ—అన్నయ్యా ! ఆగ్రహింపకుము.

22 అనుబంధము.

రావ—విభీషణా ! నీవు ప్రతి విషయమున అడ్డుకల్పించుచు నేయుండువు. నోటికి రానిమాటలు వదరుచున్న వీనినివిడచుట పాడిగాదు.

విభీ—అన్నయ్యా ! దూతను శిక్షింపవలయును గాని వధింప ధర్మముగాదు. ఇప్పటికైతే యీరామభూనేత దూతనుందలచి రాముని మహాత్మ్యం బూహించుకొనుము.

రావ—విభీషణా ! ఏమంటివి.

మ. సురలక్ సృక్కగజేసిఁ దేవవిభు శ హెచ్చుల్ మృగ్గగాజేసి ఖే
చరగంధర్వముని ప్రకాండముల శ మచ్చుల్ మాపిదోస్మక్తిచే
మరుదాకాశజలాగ్ని పృథ్వీలను శ గుమ్మంబందుకాపుంచు నీ
వర బాహుబలశాలికా నరుడాకో శ ప్రత్యర్థియై నిచ్చటలే.

నా చెంతనా రాముని మహాత్మ్యంబు గొనసాగుచు నితలంపబోకుము.

విభీ— 23 అనుబంధము.

రావ—భీ ! నోరుమూయుము.

హను—ఓరీ రావణా ! చల్లకునచ్చి ముంతదాచనేల ! వినుము. మాశ్రీరామచంద్రుడు నీతో నిట్లనుమనియె.

చం. వనముననుండునట్టి తరి శ వంచనమమ్ములజేసి జానకి
గొని చనజాలి తీవుకడు శ కొంటెతనమ్ముల యిప్పుడైనను
మనమున దప్పదిద్దుకొని శ త్కౌసుతదెచ్చియొసాగుకానిచో
రణమున నుగ్రసాయక ప శ రంపరల నినుగూల్చిపుచ్చినా
వనితనుగొంచుబోయెద న శ వారితవిక్రమశౌర్యమేర్పడక.

ఇందుకు నీవేమిప్రత్యుత్తరమిచ్చెదవు ?

రావ—నామాటగా రామునితో యిట్లనుము.

మ. దొరనోవొంగ నెయేమియైచనటుదో శ్రీ ధ్రోవచ్చిత్తి జానకి
దరమైగొనిపోమ్ము సంగరములో శ్రీ దర్పంబు జూపించి; భీ
కరశీలకొననుదాకగావెఱపుగ శ్రీ లక్ష్మ బొమ్మ; వేయేల; సం
గరముగ జేయగ లేనివారియెడనే శ్రీ గారుణ్యముగ బూనెదన్.

(తఁడొ) వీనికేదమునా పరాభవము జేసి వదలవలయును
(ప్ర)కాశముగా ఓరీ భటులారా ! ఈవానిని వాలమునకు త్రైలవ
స్త్రములుజుట్టి అగ్ని బెట్టి వదలుడు. (నిష్క్రమించును.)

హను—(తఁడొ) శ్రీరాముని దయచేత హవ్యవాహనుడు న
న్నేమియునేయకుండుగాక. ఇప్పుడిదియును నెకంనుకు బాగుగ నేయు
న్నది. ఈమంటలతో లంకాపుర మంతయు దగులబెట్టెదను.

[దనుజులు హనుమంతునితో కకు గుడ్డలుజుట్టి యగ్ని బెట్టుదురు.]

హను—(నిష్క్రమించి వెంటనే ప్రవేశించి)

శా. లంకంజొచ్చితి గాముపంపున నా శ్రీ హ్లాదంబుతోనీత నా
తంకంబేమియు లేక చూచి వన శ్రీ ధ్వంసంబుగావించి ని
శ్చంకంబైత్యులగూర్చియూపురవంతున్ శ్రీ చండాగ్ని పాఠేసి నా
నింకన్ రాముసికిన్ వచించుటకునై శ్రీ నేనేగెదన్ వేగమే.

(నిష్క్రమించును.)

24 అనుబంధము.

ఇది పంచమాంకము. సంపూర్ణము.

[నాటకప్రారంభమున సమాజకులందరు కలిసి తెఱచి]

పాడెడిప్రార్థనపాట]

1 వ అనుబంధము.

యమునాకళ్యాణిరాగం - ఏకతాళం.

ప॥ శ్రీగిరివరకరుణాకరశితవరధరా

అ॥ ప॥ నాగభూషణ । భక్తిప్రేషణ । కగజాతమనోరమణ శ్రీగి॥
యోగీంద్రహృద్బద్ధవిహారాసుధీరటకరిచర్మాంబరధరశంకరా
సాగిలి మొక్కి । వేషచుంటిమీ । సమాజమును । సదాబో
వగ॥ శ్రీగి॥

2 అనుబంధము.

[నీత అగుపడలేదని లక్ష్మణునితో చెప్పెడిపాట]

బేహగ్ రాగం - ఏకతాళం.

ప॥ వినుమయ్యలక్ష్మణా । యిందెందరసేవమనజాకి జాడగనబడదే॥

అ॥ ప॥ గనగానేడేలనె నామనము న । కారణముగ విచారమునం
బడెయనుజన్మ॥ విను॥

కన్న స్వేషించుచు యీవనమున నలుదెసలయందు దీప్తురు
చుండెనె

నెన్నకూర రాక్షసు డెవ్వడైన నిర్భీతినిగొని చనియెనొదెలియదు
మఱకు । జనక । జాత్య । యెటులగన బహుహాయిచనిన్॥ విను॥

3 అనుబంధము.

[లక్ష్మణుడు పాడెడిపాట.]

కన్నడరాగం - ఏకతాళం.

ప॥ అన్నా సకలగుణసంపన్నా ॥ అన్నా॥

అ॥ ప॥ నిన్నేమని నేనూరడింతు ధరిసెవెరుగని దేమున్నది నెన్నగ॥ అన్నా॥
 మన్నింపుము నావిన్న పంబుమనశక్తకొలదియాననప్రాంతంబు
 లన్నియు నన్నేప్పించి పిమ్మటనాలోచింతము కర్తవ్యంబున్॥
 అన్నా॥

4 అనుబంధము.

[రాముడు విచారిముగో పాడెడిపాట.]

సీ॥ ముఖారిరాగం - అపితాళం.

ప॥ హానాబహిఃప్రాణమా । నాపాలిభాగ్యమా॥

అ॥ ప॥ యీనాటికి మనకీవః సీమను యెడబాటున్ ఘటియించెనా
 దుర్విధి॥ హానా॥

నే । నేమని । నిన్ను విడనాడి । జీవించున్

జా॥ కిసీ । జూడనునే । కిరణినిక । నరయుదహా ।

మా॥ సముననన్ దలచి తలచి శోకించుచుయెంత గాసిలు

చుంటివో॥ హానా॥

5 అనుబంధము.

[లక్ష్మణుడు హనుమంతునితో తమ చరిత్ర చెప్పెడిపాట.]

కాశీరాగం - ఏకతాళం.

ప॥ హనుమంతా విను మాచరితంబును దెల్పెద దశరథరాజ
 సందనుల మేమిర్వురమరయన్॥

అ. ప. అనుజుడౌను నాకీ శ్రీరాముండు

జు॥ కునిసత్యము జరుపగజాయా । సహితుండు యీవనికరుదెం
 చగను

దనుజుండుకడుమాయా॥ మావదెనా॥ గొనిచనియె॥ హను॥

6 అనుబంధము.

[వాలిశోతార యుద్ధముకు వెళ్లవలదనిచెప్పెడి పాట.]

ముఖారిరాగం - ఆదితాళం.

ప. నామఃవిక్ యాలింపుము నాప్రాణనాయకా

అ॥ ప॥ నామఃసంబువ | యేలనోకడు | వెరపుదయించె॥ అకారణముగ

ప్రేమతో నామఃవి దోయక అని యొనర్పకుమా

రామలక్ష్మణులారని చెంత యుండుటచేగద మరల అనికే

మిమ్మరమ్మనెభానుజుండు మేటిధైర్యము ఇడక॥ నామఃవిక్॥

7 అనుబంధము.

[రాముడు శీతనుగురించి విచారముతో పాడెడి పాట]

ఫరజరాగం - ఆదితాళం.

ప॥ అయ్యోప్రాణేశ్వరీ | నారీ | సుకుమారీజనకుమారీ॥ అయ్యో॥

అ॥ ప॥ యయ్యడవినినిను నిర్భీతిని తిడుపుండగు దశకంఠుమాయను

చయ్యనినుగొని చననవిని విచారసాగర నిమగ్నుడనైతిని॥

అయ్యో॥

అయ్యెడనాకై యోతచింతించుచు అడలుచుంటివో హాప్రాణ

నిధి॥ అయ్యో॥

8 అనుబంధము.

[సుగ్రుడు పాడెడి పాట.]

భైరవిరాగం - ఆదితాళం.

ప॥ వందసంబునుమిత్రాపుత్రా॥ లక్ష్మణాభిఖ్యసద్గుణపవిత్రా॥ వంద॥

అ॥ ప॥ సుందరవదనారవిందా నేనేసుగుచూడ మీయెడల నేనప

రాధనిగావుండ్॥ వంద॥

డెందమునందు నాయందు సుతయైన కోధముచక నన్ను
మన్నింపగా వేడెదన్ || వంద||

9 అనుబంధము

[రాముడు పాడెడి పాట]

హి|| తోడిరాగం - ఏకతాళం.

ప|| అనుజన్మావిన మాలోచింపగ భానుజంశుమసయెడలన్

అ|| ప|| ఘనభక్తి తత్పరుండయిజరించి | కార్యముగడచెచుగదా యని
దలచి
మనదగుకార్యము | మరచియింటను, మగువలతో సల్లాపము
లాడుచు

నున్నవాడనివిన్నవాడ లేకున్న వాకుండునేమనదరికి||అనుజన్మా||

10 అనుబంధము.

[హనుమంతుడు పాడెడి పాట]

శుద్ధసావేరిరాగం - ఆదితాళం.

ప|| రామాముని జనహృద్యంజననామా | రవికులాంబుధి పూర్ణ
సోమా|| రామా||

అ|| ప|| యీమహీస్థలిన్ దుష్టశిక్షణ | శిష్టరక్షణకెబుట్టిన శ్రీసీతా
నామనమనయము నీపావనతర | నామస్మరణముసల్పగజొన్నము
నీమముతో నీసుందరపదారవిందములన్ భజియింపగబోవుము||

11 అనుబంధము.

[హనుమంతుడు పాడెడి పాట]

కాంభోజిరాగం - ఏకతాళము.

ప॥ రామరామ శ్రీసీతా । రామమనోభిరామా

అ॥ ప॥ రామాపావననామా । రమ్యసద్గుణకామా
సీమమునన్ నామనమున । నినుధ్యానితునురా
ఓమహానుభావా సమోస్తునమోదేవా॥ రామ॥

12 అనుబంధము.

[హనుమంతుడు పాడెడి పాట]

ఫిలువారాగం - ఏకతాళం.

ప॥ రామ । రామ । రామ । జగధభి । రామ । శ్రీరామా

రామా సీమహిమను నెరుగకగడ । రామామణి శ్రీసీతా

రామను రావణుడు తనమాయను

రామా రామాయనిభోరునమఃఖంచుచుండగొనిచనియెక్కురుడై॥

13 అనుబంధము.

[అశోకవనమున శీత పాడెడి పాట]

హిందోళిరాగం - ఆదితాళం.

ప॥ యెందుంటివోప్రాణేశా । రామా । రామా ॥ యెం॥

అ॥ ప॥ సుందరవదనారవిందా । మిముజూడన్ । నాకెటులన్ । ఘటి

యించున్॥ యెందు॥

డెందమందున్నగూర్చి । యెంతచింతమొదితివో నావార్త ।

మీకెటులదెలియనో॥ యెం॥

14 అనుబంధము.

[రావణుడు పాడెడి పాట]

మోహనరాగం - ఏకతాళం.

ప॥ నారీ! సొగసగువయ్యారీ । నవలావణ్యకారి మాయనిచేమెరయు
కటారీ॥ నారీ॥

అ॥ ప॥ యారీతిని దిగదినంబు ఘేదంబుననీమనంబుపారతరవి ।
చారమునను । బొల్బడగ్గ జేయనేల । యీసారి
నారీ మారుబల్మక నాచుసౌధముఁ కురమ్మిక్క॥ నారీసొగసగు॥

15 అనుబంధము.

[శీత పాడెడి పాట]

హిం॥ తోడిరాగం - ఆదితాళం.

ప॥ హానామనోభిరామా శ్రీరామా సుశ్యామా
హానాప్రేమపుంజనూ । హానాజీవననిధానమా॥ హానా॥
అ॥ ప॥ యీనాటికిమన । స్నేహలతను । ద్రెంచిదుష్టుండగురావణుడు
నానాయిదుమలుబడలంకను । ననుచటిబెట్టె త్వరగవచ్చి
దానవాధముని । ధరణినిగూల్చి । దాసురాలనగు । ననుగొని
చనుమా॥ హానా॥

16 అనుబంధము.

[రావణుడు పాడెడి పాట]

మోహనరాగం - ఏకతాళం.

ప॥ ఆలసింపక నాలోచింపుమిక్క । అవనియందునన్ను బోలుఁ ఘను
డెవండు । సీతా॥ ఆల॥

అ॥ ప॥ యేలనీతులక బల్కెనుచాలా | యెరుగ నెబేలా దానవులకుపర
 స్త్రీలపొందుచాల పీఠివారికిదియె కులధర్మము
 బాలయికకా | సమ్మతితో | యేలుమానా మొరవినవే॥ ఆల॥

17 అనుబంధము.

[శీత పాడెడి పాట]

భాగీశ్వరిరాగం - ఆదితాళం.

ప॥ కరుణమాలి కటకటా యో కఠినవిధీనన్ను॥

అ॥ ప॥ భరియింపలేని యిడుమలు | బడుపతి నెడ బాసియనియా
 సిరముగ నానుడుట నీవులిఖియిం చిన వాగ్రథాతా॥ కరుణ॥

18 అనుబంధము.

[హనుమంతుడు పాడెడి పాట]

బేహగ్ రాగం - ఏకతాళం.

ప॥ వలదువలదు నామాతభూజాత సీతాసీతాహసము

అ॥ ప॥ చలనములిడి నిశ్చలమతితోనా | చరితమువినమాదురితము
 విషమా | రామభూనేత | దూతనుజమ్మా॥ వలదువలదు॥
 లలనసీజాడ లారిసిరమ్మని లక్ష్మణాకుజుడు బంపగవచ్చితి
 కలనై ననునను | దనుజుండనుచుకా | దలంపబోకుము | హను
 మన్నాముడ॥ వలదు॥

19 అనుబంధము.

[శీత పాడెడి పాట]

జంఘూటిరాగం - ఏకతాళం.

ప॥ హనుమాయికి జనుమా ప్రాణేశుకిటులనుమా | హను॥

అ॥ ప॥ వినునామన । విగబల్కుము । విశదముగను । నేమరకన్
 నినువిడనాడినది మొదలు । నిద్రోహార నీరంబులు । నేనెరుగను
 నాధామనామ స్మరణండక్క॥ హను॥
 దనుజుడునాకింకనురెం । డునెలుగుడువిచ్చెపిదప
 ననుజంపగనిశ్చయిం చె వయ్యోననుబోవరావ॥ హను॥

20 అనుబంధము.

[హనుమంతుడు పాడెడి పాట]

కాంభోజిరాగం - ఏకతాళం.

ప॥ రామరామ । శ్రీసీతా । రామామనోభిరామా ।
 అ॥ ప॥ రామాపావనామా । రమ్యసద్గుణధామా॥ రామా॥
 రామారామసీనామ । పారాయణామృతమే । ప్రాణాధార
 పదార్థబయ్యె॥
 యేమికొరంతనాకింక । యీలంక । నేనింక నిశ్చంక
 మంటబెట్టెచ నెడ॥ రామ॥

21 అనుబంధము.

[రావణుడు పాడెడి పాట]

కమాచ్ రాగం - ఏకతాళం,

ప॥ ఎన్నడు వినమే । యిట్టివినోదపు । మాటలన్ ధర్మబుట్టి॥
 అ॥ ప॥ నెన్నగిచిన్నవాసర మేమిమద్వంభంగము సేయుటయేమి॥ ఎన్న॥
 గొన్నన్యాయకుమారునికొ శౌర్యధుర్యునికొ జంపుటరయగ్గొ
 యెన్నో । విధముల । నామది । బోవుచు యేమియు దోచకు
 విభీషణా॥ ఎన్న॥

22 అనుబంధము.

[విలీషును పాడెడి పాట]

హిం॥ ముఖ్య గానం - ఏకతాళం.

ప॥ వినుమన్నా నాశువి   ప్న రాక్షసేశ్వరా రావణా॥విను॥

అ॥ ప॥ కనుగొన్నాన్ గాఢ శ్రియింపన్ । కడుపాపమని వినవే ।

నీవెరుగని ధర్మముగలదే

మనమన నీ తేని యెడలన్ | కినుకను నీ | మనూదయతో ||విను||

23 అనుబంధము.

[విభీషణుడు వాడెడి వాట]

హిం॥ ముఖారిరాగం - ఆదితాళం.

ప॥ రాముని ప్రభావమెదుగక యీరీతిన్ । బల్కుచుంటి వన్నా॥

అ॥ప॥ రాముడు సంగరభీముడు దుష్టవిగాముడు రవికులపూర్ణసోముడు

యూముజగములజనములు స్తుతించు పావననామడు సీతారా

ముడు॥ రాము॥

నేముదమూన నీ బాగుదలంచి యింతగా నెక్కివక్కా సించితి

నామాటలు నీచెవి కేలసోకు । కామకోధమదంబులుపూర్తిగ

నీమనగబుఁసింజియుండగఁ మిచ్చుమన్ను నీకేలగ నెంబడు॥ రాము॥

24 అనుబంధము.

[సమాజములందనుకలిసి వాడేడి హరిత్రపాట.]

బంగళా ప్రో డి రాగము.

ప॥ హరితిగైకొనవే జనన॥ హరితిగైకొనవే॥

అ॥ ప॥ కారుణ్యమృతపూరితనైమముగాపాడుముత్తలీ పార్వతి॥ ప॥ ౪॥

భారతరాజ్య ప్రజలెల్లరు నొకభావముగలవారై ధీమ । తే

స్వ. రాజ్యము. గైకొని. టెజ్జిల్ గన్ బోర్డుము కృపతో॥

కారుమనీపరిణయం షేక్స్పియర్	0-12	మాళిమంజరి	0-8
శత్రుపాఠకృందీయం బి॥ ల॥	1-0	మవ్వగుమ్మడు	0-4
సాహితీచీయం డిటో	0-14	వివోచనము 1-2 భాగములు	0 8
పల్లవి పాఠపాఠం బి॥ గు	0-10	డిటో మామోభాగం	0-8
శత్రుపాఠకృందీ కా॥ పాం॥	1 0	శంకచరిత్ర	0-4
నింతానానీనాటకం కా॥ నా॥	1-0	పామనీపరిణయం	1-8
నింతానానీనాటకం డిటో	1 0	పామనీపరిణయం	1-8
నింతానానీనాటకం డిటో	1-0	పామనీపరిణయం	1-8
నింతానానీనాటకం డిటో	0-8	పామనీపరిణయం	1 8
నింతానానీనాటకం డిటో	0-10	పామనీపరిణయం	1-8
నింతానానీనాటకం డిటో	0 12	పామనీపరిణయం	1-8
నింతానానీనాటకం డిటో	0-8	పామనీపరిణయం	1-8
నింతానానీనాటకం డిటో	3 4	పామనీపరిణయం	1-8
నింతానానీనాటకం డిటో	1-4	పామనీపరిణయం	1-8
నింతానానీనాటకం డిటో	0-8	పామనీపరిణయం	1-0
నింతానానీనాటకం డిటో	1-8	పామనీపరిణయం	1-0
నింతానానీనాటకం డిటో	0-12	పామనీపరిణయం	1-0
నింతానానీనాటకం డిటో	0-12	పామనీపరిణయం	0-10
నింతానానీనాటకం డిటో	0-8	పామనీపరిణయం	0-4
నింతానానీనాటకం డిటో	0-4	పామనీపరిణయం	0-4
నింతానానీనాటకం డిటో	1 0	పామనీపరిణయం	0-8
నింతానానీనాటకం డిటో	1-0	పామనీపరిణయం	0-8
నింతానానీనాటకం డిటో	1-0	పామనీపరిణయం	0-8
నింతానానీనాటకం డిటో	0-12	పామనీపరిణయం	0-8
నింతానానీనాటకం డిటో	0 12	పామనీపరిణయం	1-0
నింతానానీనాటకం డిటో	0-12	పామనీపరిణయం	0-10
నింతానానీనాటకం డిటో	0-12	పామనీపరిణయం	0-12
నింతానానీనాటకం డిటో	0-12	పామనీపరిణయం	0-12
నింతానానీనాటకం డిటో	0-10	పామనీపరిణయం	0 10
నింతానానీనాటకం డిటో	0-8	పామనీపరిణయం	1-0
నింతానానీనాటకం డిటో	0-8	పామనీపరిణయం	0-14

ఆంధ్ర నాటకములు

—•••••—

గయోపాఖ్యానం చి ల	0-8 రాజాప్రతాపసింగ్	0-12
వక్రస్వయాదనం డిటా	0-8 కుచేలోపాఖ్యానం	0 10
పారిజాతాపహరణం డిటా	0-8 పాండవాష్ట్రావివాహం మ అ	0 8
స్వప్నవాసవద్త్రి డిటా	0-8 సాగంధికం	0 5
పాశ్వాతీపరిణయం డిటా	0-8 చిత్రవిహారము లాభ్యానం	1 5
కంగభరణం మిశులనవ్యవస్తువు } నాటకం పా ల	0-12 పరావహాంధా	1-4
స స్వతి చాలాంతగృహము గా } యందును డిటా	ప్ర. ప్ర. ల	1 5
వక్రచండకాశిక్యం డిటా	1-0 లవకు సాగంధికం	1-5
సక్రాపమకుల్పముం నెట	సాగంధికా పి మ	0 10
పామకాపల్ల ఖిషేకం	1 0 విరలన విటా	0 12
సాంకృత్యం	0 12 సక్రపాపమద్రీయం	} 1 5
సంగీతలంకారవంశం	(స్రీమత్ పాశ్వాతీ వ్యవహారానికి)	
సంగీతస్థూలం	0-12 భావ చంద్రవాస	0 5
సంగీతాపిత్రి	0-10 వ్యాపిసాగంధికం	} 1 5
స్వప్నమృతాంశం	(మిశుల హస్త్యవస్తువు)	
కళానాటకాంశం చం పి	0 12 వ్యాపానం	0 5
సంగీతాపిత్రి	0-12 హస్త్యపురాణం మ అ	0 8
సంగీతాపిత్రి	1-0 పందరికాంశం చ మా	0 10
సంగీతాపిత్రి	0-12 మహారాష్ట్రావహారం	0 12
సంగీతాపిత్రి	0 12 సంగీతాపిత్రి	0 12
సంగీతాపిత్రి	1-0 సంగీతాపిత్రి కళాపాదం భావ మ	0 12
సంగీతాపిత్రి	0 12 వక్రచండకాపిత్రి	1 0
సంగీతాపిత్రి	0 12 సుభద్రాప్రసంగం	0 12
సంగీతాపిత్రి	0-12 వక్రస్వయాదనం చ మా	0 12
సంగీతాపిత్రి	1-0 గాత్రపాదం డిటా	0 12

పుస్తకములు కొనుగోని పోస్టుఖర్చులు భరించవలెను.

వలయువాడు: —కుడుకులు సుబ్బరావు, బుక్కుస్టోర్,

శ్రీమద్రామ, శ్రీమద్రామ.

